ARH Diss.B-25502

Tartu Riiklik Ülikool
Ajaloo- ja riigiteaduskond

M. Kanno

Võitlus disproportsioonide likvideerimise eest Saksa Demokraatlikus Vabariigis tööstuses (1949–1962).

Diplomitöö

Juhendaja dots. L. Roots

Tartu 1963

Sissejuhatus.

Võit hitlerliku Saksamaa üle avas uue lehekülje saksa rahva elus. Tõeliselt uus elu algas aga vaid Ida-Saksamaal, kus Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamisega pandi alus esimesele töörahva riigile Saksamaa ajaloos. Saksa Demokraatlik Vabariik kuulutati välja pärast seda, kui saksa imperialistidel õnnestus lääneriikide reaktsiooniliste ringkondadega minna Saksamaa killustamise teele.

Suurte sõjapurustuste ja riigi killustatuse tõttu tuli noorel sotsialismi teele asunud riigil alustada uue ühiskonna üleschitamist eriti rasketes majanduslikes tingimustes.

Olles niiöelda sotsialismi eelpostiks läänes, pidi esimene demokraatlik riik Saksamaal tagasi looma reaktsiooni rünnakuid ka poliitilisel alal.

Ning praegu, tehes kokkuvõtteid Saksa Demokraatliku Vabariigi majanduslikust arengust 13

aastal jooksul, võime märkida, et Saksa DV on üks arenenumaid industriaalriike maailmas. Tööstustoodangu üldmahult asub ta Euroopa riikide hulgas viiendal ja kogu maailma ulatuses kaheksandal kohal, pruunsöe toodangu poolest esikohal kogu maailmas ja elektrienergia toodangu alal sotsialismimaade hulgas teisel kohal Nõukogude Liidu järel.

Käesoleva aasta algul toimunud Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei VI kongress võttis aga vastu partii uue programmi - sotsialismi laiahaardelise ülesehitamise programmi.

Võiks öelda, et raske algus ja viire majandusliku tõus. Kuidas oli see võimalik? Sellele küsimusele püütakse käesolevas diplomitöös vastus anda.

Teatavasti sotsialismi materiaal-tehniliste aluste loomine võib toimuda vaid rasketööstuse eelisarendamise baasil. Kuna aga Saksamaa iseloomustamine põhjustas teatava disproportsiooni Ida-Saksamaa rasketööstuses, siis võis sotsialismi ehitamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis toimuda vaid nende disproportsioonide likvideerimise teel.

Et sotsialismi ehitamisel on määravaks rasketööstuse arendamine ja Saksamaa lõhenemine

põhjustas just siin kõige raskemad tagajärjed, siis ongi töö kirjutamisel pearõhk pandud disproportsioonide likvideerimisele rasketööstuses.

Siinjuures ei saa aga jätta märkimata, et Saksa Demokraatliku Vabariigi võitlus disproportsioonide likvideerimise eest võis edukalt toimuda vaid tänu majanduslikule koostööle Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maadega, kuna kohe Saksa DV väljakuulutamise järel asusid imperialistlikud lääneriigid noore sotsialismimaa majanduslikule boikoteerimisele.

Käesoleva töö kirjutamisel on kasutatud väärtuslikke üldteoreetilisi seisukohti Saksa Demokraatliku Vabariigi majandusliku ja poliitilise arengu kohta 1959.a. ilmunud Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei V kongressi materjalide kogumikust.[1] SSÜP suunavat ja juhtivat osa sotsialismi majanduslike aluste rajamisel käsitleb Saksa DV 10. aastapäeva puhul väljaantud kogumikus „10 лет ГДР" ilmunud nõukogude autori K. A. Bobunovi töö „Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei - sotsialismi ehitamise juht Saksa DV-s."[2]

---

[1] V съезд Социалистической единой партии Германии. М., 1959.
[2] К. А. Бобунов. Социалистическая единая партия Германии - руководитель строительства социализма в ГДР. „10 лет ГДР". М., 1959, lk. 46-74.

Häid põhimõttelisi sisukohti sotsialismi ülesehitamise küsimustes andis ka Saksa DV autori G. Koziolki artiklis „Kapitalismilt sotsialismile ülemineku küsimused Saksa Demokraatlikus Vabariigis"[1] leidur materjal.

Ülevaate andmisel Saksa DV valitsuse majanduspoliitikast disproportsioonide likvideerimisel on olnud põhiliseks alliikmaterjaliderks Saksa DV vabramajanduse taastamise ja arendamise rahvaasta plaani (1949-1950) täitmise tulemused[2], seadused rahvamajanduse arendamise esimese viisaasta plaani (1951-1955)[3] ja teise viisaasta plaani (1956-1960)[4] kohta ning 1959.a. vastuvõetud seadus rahvama-

---

[1] Г. Козиолек. Вопросы переходного периода от капитализма к социализму в Германской Демократической Республике. „Борьба социализма на Западе". М., 1959, lk. 7-54.

[2] Итоги выполнения двухлетнего плана восстановления и развития мирной экономики Германской Демократической Республики на 1949-1950 гг. „Планирование народного хозяйства Германской Демократической Республики." М., 1952, lk. 250-257.

[3] Закон о пятилетнем плане развития народного хозяйства Германской Демократической Республики на 1951-1955 гг. „Планирование народного хозяйства Германской Демократической Республики." М., 1952, lk. 70-116.

[4] Gesetz über den Zweiten Fünfjahrplan zur Entwicklung der Volkswirtschaft in der Deutschen Demokratischen Republik für die Jahre 1956 bis 1960. „Neues Deutschland" 9. Januar 1958.

janduse arendamise seitsmeaasta plaani kohta aastaiks 1959-1965.[1]

Esimese peatüki algul antud ülevaate jaoks kodanlik-demokraatlikest ümberkorraldustest on kasutatud põhiliselt materjali ajakirja „Экономические науки" 1960.a. veebruarikuu numbris avaldatud V. Pankovi artiklist „Rahvasektori tekkimine ja areng Saksa DV-s."[2]

Väärtuslikku materjali Saksamaa lõhenemise tõttu tekkinud raske majandusliku olukorra käsitlemisel andis Saksa DV 10. aastapäeva puhul väljaantud kogumikus „Форпост социализма на Западе" avaldatud saksa autori I. Schmidti artikkel „Tööstuse areng Saksa Demokraatlikus Vabariigis".[3] Illustreerivat materjali antud küsimuse kohta leidus ka Saksa DV täievolilise suursaadiku S. Königi loengus[4], mille ta pidas 25. aprillil 1958.a. Moskvas Üleliidulise PTTLÜ Kesklektooriumis.

---

[1] Gesetz über den Siebenjahrplan zur Entwicklung der Volkswirtschaft der Deutschen Demokratischen Republik in den Jahren 1959 bis 1965. „Neues Deutschland" 9. Januar 1959.

[2] В. Панков. Возникновение и развитие народного сектора хозяйства в ГДР. „Научные доклады высшей школы. Экономические науки", 1960, № 2, lk. 71-83.

[3] И. Шмидт. Развитие промышленности в Германской Демократической Республике. „Форпост социализма на Западе". М., 1959, lk. 55-108.

[4] И. Кёниг. Об экономическом развитии ГДР. Издательство „Знание", Серия VII. М., 1958, № 7.

Nõukogude autori E. Klajeri artiklist „Majanduse rajoneerimise ja tööstuslikku tootmise küsimusi sotsialismimaades"[1], mis tasemub näidetel Saksa DV tööstuse kohta, on kasutatud materjali Saksa DV majanduspoliitika põhijoontest ning sotsialistliku vaketööstuse rajamisel.

Saksa DV vaketööstuse arengust esimese ja teise viisaastaku jooksul annab väga hea ülevaate nõukogude autori R. A. Belousovi töö „Vaketööstuse areng Saksa Demokraatlikus Vabariigis".[2]

Sotsialismimaade vahel toimuva majanduslikku koostöö käsitlemisel oli aluseks N. I. Ivanovi töö „Sotsialismimaade majanduslik koostöö ja vastastikune abi".[3] Väärtuslikku materjali Saksa DV ja sotsialismimaade majanduslikku koostöö kohta leidus ka G. Posselti artiklis „Saksa DV majanduslik koostöö sotsialismimaadega."[4]

---

[1] Э. Клайер. Вопросы экономического районирования и размещения промышленного производства в социалистических странах (На примере Германской Демократической Республики). „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 90-99.

[2] Р. А. Белоусов. Развитие тяжёлой промышленности в ГДР. М., 1958.

[3] Н. И. Иванов. Экономическое сотрудничество и взаимопомощь стран социализма. М., 1962.

[4] Г. Поссельт. Экономическое сотрудничество ГДР с социалистическими странами. „Внешняя торговля", 1958, № 10, lk. 23-29.

I peatükk

Saksamaa killustamine ja disproportsiooni tekkimine Saksa Demokraatliku Vabariigi tööstuses.

Teises Maailmasõjas saavutatud võit hitlerliku režiimi üle avas uued perspektiivid saksa rahva ees.

Saksamaa edasine areng pidi toimuma Potsdami kokkulepete alusel. 2. augustil 1945. a. liitlasriikide poolt Potsdamis allakirjutatud kokkulepetes nähti ette kogu Saksamaa (sõjatööstuse) demilitariseerimine ning kogu ühiskondlik-poliitilise elu ümberkorraldamine demokraatlikel ja rahuarmastavatel eesmärkidel.[1]

Saksa rahval oli võimalus alustada uut elu. Ajaloo käik näitas aga üsna pea, et Potsdami

---

[1] Политические и экономические принципы, которыми необходимо руководствоваться при обращении с Германией в начальный контрольный период. „Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны". т. III, М., 1947, lk. 340-341.

kokkulepetes ettenähtud ümberkorraldused võisid teoks saada vaid Saksamaa idaosas, praeguse Saksa Demokraatliku Vabariigi territooriumil.

Saksamaa Kommunistliku Partei XV kongressil (aprill 1945.a.) märkis tolleaegne Keskkomitee sekretär Walter Ulbricht, et põhiküsimuseks on saksa imperialismi ja militarismi materiaalsete aluste likvideerimine ning võitlus imperialistliku ja militaristliku ideoloogia vastu... Saksa rahvas peab teadma, et kui säilib reaktsiooniliste jõudude mõju riigis ja majanduses, siis see tähendab perioodilisi kriise ja katkematuid konflikte teiste rahvastega. Et Saksamaal saaks lõpuks kindlustatud rahulik töö ja taassünd, siis selleks peab rahvas võtma oma maa ajaloo enda kätte.[1]

Võitlust uue demokraatliku Saksamaa eest juhtis Saksamaa Kommunistlik Partei, mis pärast ühinemist Saksa Sotsiaaldemokraatliku Parteiga 1946.a. nimetati Saksamaa Sotsialistlikuks Ühtsusparteiks (SSÜP), ja 1945.a. juunis moodustatud antifašistlik-demokraatlike parteide blokk[2], kelle initsiatiivil toimusid Ida-Saksamaal suured sotsiaal-majandus-

---

1 Борност социализма, lk. 26.

2 Antifašistlik-demokraatlikku blokki kuulusid Saksamaa Kommunistlik Partei, Saksa Sotsiaaldemokraatlik Partei, Liberaal-Demokraaktlik Partei ja Kristlik-Demokraatlik Liit.

likud muutused.

Oma siseruumid Saksamaa tulevase poliitilise ja majanduslikue korralduse alal formuleeris Saksamaa Sotsialistlike Ühtsuspartei juba oma asutamiskongressil dokumendis „Saksamaa Sotsialistlikue Ühtsuspartei printsiibid ja eesmärgid". Kõnnutti lähemate ülesannetega fikseeriti siin ka suur ajalooline eesmärk - sotsialismi ehitamine Saksamaal.[1]

Saksamaa Sotsialistlike Ühtsuspartei püstitas esmaseks eesmärgiks rodanlike-demokraatlikue revolutsioonni ülesannete teostamise. Praktiliselt tähendas see sõja ja militarismi hävitamist ja antifašistlike-demokraatlikue korra loomist.[2]

Saksamaa Sotsialistlikue Ühtsuspartei initsiatiivil konfiskeeriti kõik fašistidele ja sõjaroimaritele kuulunud tööstusettevõtted ja pangad. Selle tulemusena anti rahva käsutusse 9 281 tööstusettevõtet[3], milledest suuri tööstusettevõtteid oli umbes 3 tuhat.[4]

Sõjaroimaritele kuulunud tööstusettevõtte konfiskeerimisega pandi alus rahvasektorile[5] tööstuses,

---

1 10 лет ГДР, lk. 49.
2 Борьба социализма, lk. 22.
3 „Экономические науки", 1960, № 2, lk. 79-80.
4 10 лет ГДР, lk. 50.
5 Saksa Demokraatlikus Vabariigis nimetati sotsialistlikue sektorit algul rahvasektoriks.

mis tõi põhjalikku muutuse tootmisvahendite omandivormis ja pani aluse uute tootmissuhete arenemisele Ida-Saksamaal.

Kuigi konfiskeeritud kesk- ja suurettevõtted moodustasid vaid 8% ettevõtete üldarvust, andsid nad ligi 40% Ida-Saksamaa tööstustoodangust. Eriti suure osa rahva kättelangenud ettevõtetest moodustasid mäetööstuse, metallurgia, masinaehituse, keemia ja elektrotehnika tehased.[1]

Ka demokraatlik maareform tegi lõpu sajandeid kestnud junkrute võimutsemisele ja andis suurmaaomandused töötava talurahva kätte. Sellega oli murtud reaktsiooni ja militarismi kindlaim jalgealune.

Kuigi antifašistlik-demokraatlikud ümberkorraldused lahendasid põhiliselt sodanlik-demokraatliku revolutsiooni ülesandeid, olid nema tagajärjed hoopiski sügavamad. Juba sel ajal avanes Ida-Saksamaal juhtiv koht töölisklassile. Fašistlike monopolide kaotamine ja majanduse rahvasektori rajamine, olles põhiliselt sotsialistliku revolutsiooni eesmärkideks, esinesid siin juba revolutsioonilis-demokraatlike ümberkorraldiste katkutamatu osana, mis hiljem kergendas revolut-

[1] „Экономические науки", 1960, № 2, lk. 80.

sisaldi kodanlik-demokraatliku etapi ülekasvamist sotsialistlikuks.[1]

Hinnates antifašistlik-demokraatlike jõudude poolt teostatud demokraatlikke ümberkorraldusi, märkis Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei Keskkomitee esimene sekretär W. Ulbricht partei II konverentsil 1952.a., et demokraatlik, majanduslik ja kultuuriline progress Ida-Saksamaal oli iseloomult revolutsiooniline protsess, mille käigus läks võim kapitalistide käest linna ja küla töötavale rahvakonnale töölisklassi juhtimisel.[2]

Ka Lääne-Saksamaal nõudis töötav rahvas saksa imperialismi jäänuste hävitamist. Et aga USA, inglise ja prantsuse okupatsioonivõimude ja Saksamaa Sotsiaaldemokraatliku Partei parempoolsete liidrite töölisliikumist lõhestava tegevuse tõttu ei õnnestunud luua ühtset antifašistlik-demokraatlikku rinnet, siis säilis seal ka saksa militarismi majanduslik ja poliitiline võim.[3]

Saksa militarismi taastamine Lääne-Saksamaal viis lõpptulemusena Saksamaa lõhenemisele. Nimelt 20. septembril 1949.a., rastupidiselt Potsdami kokkuleppe otsusele demilitariseeritud ja ühte-

---

1 „Экономические науки", 1960, №2, lk. 71.
2 H. N. Sidorov. Государственное строительство в ГДР. „10 лет ГДР" M., 1959, lk. 108.
3 Форпост социализма, lk. 26-27.

sest rahuarmastavast Saksamaast, õnnestus saksa reaktsioonilistel ringkondadel USA, Inglismaa ja Prantsusmaa kaasabiga moodustada separatistlik Bonni valitsus.[1] Potsdami kokkuleppe § 14. rõhutati, et Saksamaad tuleb vaadata kui ühtset majanduslikku tervikut[2], vaatamata sellele, et ta oli jaotatud okupatsioonitsoonidesse. Seetõttu kujunes Bonni separatistliku valitsuse loomine Potsdami kokkulepete jämedaimaks rikkumiseks.

Lääne imperialistide häbiväärne tegu kutsus esile protestiliikumise kogu Saksamaal. Kõikjal toimunud massimiitingutel nõuti ühtse rahuarmastava Saksamaa loomist.

Võitlust ühtse Saksamaa eest hakkas juhtima Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei. Arvestades tekkinud olukorda, võttis SSÜP Keskkomitee pleenum 4. oktoobril 1949. a. vastu resolutsiooni „Demokraatliku Saksamaa Rahvusrinne ja Saksamaa Sotsialistlik Ühtsuspartei."[3]

5. oktoobril toimus SSÜP initsiatiivil Saksa Rahva Nõukogu presiidiumi, antifašistlik-demokraatliku bloki ja Ida-Saksamaa massiorgani-

---

[1] 10 лет ГДР, lk. 56.
[2] Внешняя политика СССР, lk. 344.
[3] 10 лет ГДР, lk. 56-57.

sotsialistide ühine istung, mis võttis vastu otsuse Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamise ja valitsuse moodustamise kohta.[1]

7. oktoobril 1949. a. kokkukutsutud Saksa Rahvanõukogu 3. istungjärgul võeti ühel häälel vastu Saksamaa Rahvusliku Rinde manifest, milles teatati Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamisest.[2]

Hinnates Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamise tähtsust, märgiti SSTP V kongressi otsuses, et vabariigi moodustamine oli vajalik selleks, et mitte kunagi enam lasta militariste Ida-Saksamaale ja tõkestada sellega nende tee itta.[3]

Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamine tähistas suunt pööret saksa rahva elus. Esmakordselt Saksamaa ajaloos loodi demokraatlik, rahuarmastav riik, milles võim kuulub töölistele ja töötavatele talupoegadele.

Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamisega 7. oktoobril 1949. a. algas proletaarse revolutsiooni teine - sotsialistlik etapp[4], mille käi-

---

1 10 лет ГДР, lk. 57.
2 Sealsamas.
3 Решения V съезда СЕПГ о борьбе за мир, за победу социализма, за национальное возрождение Германии как миролюбивого, демократического государства. V съезд Социалистической Единой Партии Германии М., 1959, lk. 632.
4 Форпост социализма, lk. 27.

gus esimesel etapil kujunenud antifašistlik-demokraatlik riigikord muutus rahvademokraatlikuks riigikorraks.

Juba 1946. a. vastuvõetud SÜLP programmis rõhutati, et SÜLP eesmärgiks on igasuguse ekspluateerimise ja rõhumise, majanduslike kriiside, vaesuse ja tööpuuduse häviatamine ja et seda on võimalik saavutada vaid sotsialismi teel.[1]

Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamise järel võisid saksa rahvas asuda sotsialismi aluste rajamisele.

Sotsialismi ehitamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis toimub samade üldiste seaduspärasuste järgi, mis teisteski sotsialismimaades.[2] Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maade kogemused näitavad, et üldised seaduspärasused on omased kõikidele sotsialistliku arenemise teele asunud riikidele. Samal ajal, olenevalt iga maa majanduslikest ja poliitilise arenemise eripäradest tingimustest, võivad sotsialismi ehitamise konkreetsed vormid olla erinevad. Kuid vaatamata kuitahes suurtele erinevustele, peavad selles erilises ikka avalduma sotsialismi ülesehitamise üldised

---

[1] 10 лет ГДР, lk. 49.
[2] Борьба социализма, lk. 7.

seaduspärasused. Üldiste seaduspärasuste allasiipsutamine ei tähenda erinevuste ignoreerimist. Kõik sotsialistlike ümberkujunduste erinevused pole midagi muud kui üldiste seaduspärasuste spetsiifiline ellurakendamine.

Kahtlematta on Saksa DV suurimaks omapäraks see, et sotsialistlikud ümberkorraldused toimuvad vaid Saksamaa ühes osas[1] ja teises osas võimutseb samaaegselt militarism.

Samuti võib märkida seda, et juba enne demokraatliku vabariigi väljakuulutamist oli praeguse Saksa DV territooriumil kõrgeski arenenud kapitalistlik suurtööstus, mis oli arenenud ühe osana ühtse Saksamaa kõrgi tööjaotusega majandusest.

Vastavalt sellele, millest iga uus ühiskondlik kord oma algperioodil on sunnitud kasutama temale eelnenud ühiskondliku korra tootlikke jõude, nii on ka sunnitud vastu võtma ka vana tootlike jõudude astmest.

Seab ütlema, et Saksa DV „päris" vanalt kavalt tööstuse äärmiselt ebaühtlase paigutuse. Tööstuse südamik oli koondunud Ruhri ja Reini piirkonda Lääne-Saksamaal, sest siin asusid Sak-

---

[1] Вопросы социализма, lk. 17.

samaa kõige rikkalikumad toorainevarud. Ruhri kivisöebasseinis asusid peaaegu kõik Saksamaa martäänahjud, samuti rõhuv enamus malmivalu- ja metallivaltsimise tehastest.[1] Siia oli koondunud tähtsamate tootmisvahendiste tootmine kogu Saksamaa ulatuses.[2] Sõja ettevalmistamise perioodil viidi osa tööstusettevõtteid Ruhri basseinist üle strateegiliselt ohutumasse Kesk-Saksa tööstuslikku rajooni Hannover-Magdeburg-Halle piirkonnas.[3]

1946.a. toodetigi üle 80% praeguse Saksa Demokraatliku Vabariigi territooriumi tööstustoodangust lõuna ja edela aladel asuvas niinimetatud Kesk-Saksa tööstuslikus rajoonis (Magdeburgi ja Halle piirkond). Samal ajal oli aga Saksa DV keskosa (väljaarvatud Berliin) ja põhjapoolsed alad tööstuslikult nõrgalt arenenud.[4]

Enne Teist Maailmasõda oli praeguse Saksa DV territooriumil arenenud kapitalistlik suurtööstus, mis oli kujunenud ühe osana ühtse Saksamaa kõrge töojaotusega majandusest. Tööstusli-

---

[1] А. Норден. Уроки Германской истории. М., 1948, lk. 256.

[2] Промышленность Германии в период войны 1939-1945 гг. М., 1956, lk. 21.

[3] Sealsamas, lk. 27.

[4] „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 91.

kult tähtsate loodusvarade (rauamaak, kivisüsi) leidumine Lääne-Saksamaal põhjustas mäe- ja metallurgiatööstuse paiknemise läänealadele. Ida-Saksamaal arenes aga metallitöötler tööstus ja kergetööstus.

Saksamaa lõhenemine 1949.a. viis mõlemad saksa riigid suurtesse majanduslikesse raskustesse. Lõhenemise tõttu tekkinud disproportsioonid olid eriti rasked aga tööstusele Ida-Saksamaal.[1]

Võib eristada kahte tüüpi disproportsioone. Esiteks need, mis tekkisid sõjapurustuste tõttu praeguse Saksa DV territooriumil ja teiseks need, mille põhjustas tööstuse ebaühtlane paiknemine ja Saksamaa lõhenemine.[2]

Esimest tüüpi disproportsioonid olid ületatavad maa majanduse taastamise käigus, kuna aga teised, - palju sügavamad ja raskemad, on jätnud oma pitseri Saksa DV kogu senisele majanduslikule arengule.

Lõhenemise tõttu tekkisid Saksa Demokraatlikus Vabariigis tõsised raskused rahvamajanduse varustamisel kivisöega, kuna Saksamaa põhiline kivisöe leiukoht - Ruhri bassein, mis sõjaeelsel

---

[1] Форпост социализма, lk. 61.

[2] И. Кёниг, lk. 7.

1936.a. andis üle 82% ülesaksamaalisest kivisöe toodangust, jäi Saksa FV territooriumile. Praeguse Saksa DV territooriumil toodeti samal 1936.a. vaid 2,3 % Saksamaa kivisöe toodangust.[1]

Looduslike varude puudumise tõttu polnud siin ka võimalik kivisöe toodangut suuremal määral tõsta. Lääne-Saksamaalt polnud võimalik kivisütt saada. Sellises olukorras omas otsustava tähtsuse Nõukogude Liidu ja Poola RV abi majandusliku koostöö raames.[2]

Kivisöe sisseveo teel ei saanud aga täielikult rahuldada tööstuse vajadusi. Kivisöe asendamiseks tuli laiendada pruunsöe kaevandamist, kuna viimast leidub rikkalikult Saksa DV territooriumil. Juba 1936.a. toodeti siin 63,1% Saksamaa pruunsöe toodangust (101 milj. t).[3]

Lõhenemise tõttu tekkisid teravad disproportsioonid Saksa DV metallurgiatööstuse toodangu ja masinaehituse vajaduste vahel. Saksamaa põhilised metallurgiatööstuse keskused asusid lääneosas. 1936.a. andis praeguse Saksa Föderatiivse Vabariigi territoorium 84% ülesaksamaalisest metallurgia toodangust.[4]

---

[1] И. Кёниг, lk. 9.
[2] Борпост социализма, lk. 61.
[3] Р. А. Белоусов, lk. 28.
[4] И. Кёниг, lk. 9.

Metallurgiale sobiva kivisöe puudumise ja vaevarikka maagi tõttu oli metallurgiatööstus Ida-Saksamaal nõrgalt arenenud. Siinsel territooriumil oli ainult üks täielikku metallivalu tsükliga metallurgiatehas – „Maxhütte" Unterwellenbornis, mis töötas kohaliku maagi ja vanametalli ning Ruhrist toodava kivisöe baasil. Peale selle olid Saksa DV territooriumil veel mõned malmivalu tehased ja tsehhid, mis kasutasid toorainena vanametalli ja metalli ülejääke.[1]

1936. a. moodustas praeguse Saksa DV territooriumil toodetud vaevamaagi hulk vaid 5,1% ülesaksamaalisest vaevamaagi toodangust[2] ja ulatus 285 tuh. tonnini.[3] Malmi toodang moodustas 1,2% ülesaksamaalisest malmi toodangust (201,8 tuh. tonni)[4] ja terase toodang 6% (1198,6 tuh. tonni).[5]

Peale selle jäi Lääne-Saksamaale 93% metalli valamise ja valtsimise sisseseadetest.[6]

---

1 D. A. Belousov, lk. 47.
2 O. Winzer. Десять лет миролюбивого Германского государства. „Международная жизнь", 1959, № 10, lk. 35.
3 Вопрос социализма, lk. 61.
4 D. A. Belousov, lk. 28.
5 Sealsamas.
6 Вопрос социализма, lk. 63.

Ida-Saksamaal asuva tööstuse vajaduste rahuldamiseks transporditi Lääne-Saksamaalt igal aastal 1,5-2 milj. tonni valtsmetalli ja peaaegu samapalju terase- ja malmivalu.[1] Pärast riigi lõhenemist aga katkesid need ajalooliselt kujunenud majanduslikud sidemed ja Saksa DV territooriumil asuv metallitöötlev tööstus jäi oma metallurgiatööstuse nõrkuse tõttu ilma tooraineta.

Saksamaa ida aladel asuv masinaehitus tootis põhiliselt sisseseadet tekstiil-, polügraafia- ja toiduainete tööstusele ning masinaid põllumajandusele. Samuti oli siin arenenud tööpingiehitus, autotööstus, elektrotehnika, täppismehaanika ja optika. Eriti ulatuslik oli aga elektrotehnika, auto- ja transpordivahendite tööstus ning täppismehaanika.

Praeguse Saksa DV territooriumil asunud masinaehituse toodang tervikuna (kaasaarvatud autotööstus, laevaehitus ja lennukitööstus) moodustas 1936. a. 31,1 % kogu Saksamaa masinaehituse toodangust, kusjuures tekstiilmasinate toodang moodustas isegi 54,3 % (pole arvestatud Berliini toodangut, kuna siin ei ole eraldi arvestust sek-

---

[1] P. A. Бигоусов, lk. 47.

toiste kaupa), 25,4 % elektrotehnika tööstuse toodangust, 33,1 % täppismehaanika ja optika toodetest.[1] Samuti toodeti siin 30-35 % kõigist Saksamaal väljalastud autodest.[2] Kergetööstuse alal andis praegune Saksa DV territooriumi 38,1 % klaasi ja keraamika toodetest ning 44,9 % õmblustoodangust.[3]

Väike ülelda, et Ida-Saksamaa masinaehitus oli spetsialiseerunud põhiliselt tarbimisvahendeid tootva tööstuse sisseseade tootmisele. Tootmisvahendite tootmine oli nõrgalt arenenud. Märkida võiks ehk tööpingiehitust, mille toodang sõjaeelsel 1936. a. moodustas 33,2 % kogu Saksamaa tööpingiehituse toodangust.[4]

Eriti nõrgalt oli arenenud energeetikatööstusele sisseseadut tootev masinaehitus. 1938. a. toodeti praeguse Saksa DV territooriumil ainult 17,5 % Saksamaal toodetud aurukateldest, 9,5 % auruturbiinidest ja 5 % hüdroturbiinidest.[5] Sõjapurustuste tõttu olid aga needki tootmisvõimsused hävinud ning riigi lõhenemise tagajärjel

---

1 F. Kolmeier. Особенности развития промышленности и внешнеэкономических связей ГДР. „Вопросы экономики", 1958, № 5, lk. 78.
2 P. A. Белоусов, lk. 36.
3 „Вопросы экономики", 1958, № 5, lk. 78.
4 Вопрос социализма, lk. 62.
5 P. A. Белоусов, lk. 37.

polnud Saksa Demokraatlikus Vabariigis mingit tehnilist baasi sisseseade tootmiseks energeetikatööstusele.

Üheks arenenumaks tööstusharuks Ida-Saksamaal oli keemiatööstus[1], mille areng oli siin võimalik tänu rikkalikele pruunsöe ja kaalisoolade varudele, samuti kipsi ja savi olemasolule. Siin leiduvate loodusvarade baasil oli võimalik lämmastikväetiste, sünteetilise kautšuki, lämmastikhappe jt. keemiatööstuse saaduste laialdane tootmine.

Teise Maailmasõja ettevalmistamise perioodil viidi aga suur osa keemiatööstusest üle lõhkeainete, mitmesuguste mürskude ja mürkide tootmisele. Sõja tõttu sai keemiatööstus tugevasti kannatada. Sõjalistel eesmärkidel töötanud keemiatehased demonteeriti.[2]

Halvasti mõjus keemiatööstusele ka Saksamaa lõhenemine, sest keemia paljude põhiproduktide tootmine oli koondunud Lääne-Saksamaale. Nii toodeti seal sõjaeelsel perioodil 75% kogu keemiatööstusele väga vajalikust väävelhappest ning 80% plastmassidest. Samuti oli lääne

---

1 P. A. Бурсуков, lk. 61.
2 Sealsamas.

aladele koondunud enamus soolhappe, atsetüültselluloidi, värvide, lakkide, lahustajate ja farmaatsia tarvete tootmisest.[1]

Ka tekstiiltööstuses süvenesid disproportsioonid Saksamaa lõhenemise tõttu, kuna kudumisvabrikud paiknesid põhiliselt Lääne-Saksamaal ja ketrusvabrikud (väljaarvatud peenketrus) Ida-Saksamaal.[2]

Eelpooltoodud andmete põhjal võib öelda, et Saksa DV ja Saksa FV territooriumidel asunud töötlevate tööstusharude toodangu võrdlemisel ei jää Saksa DV territooriumi tööstustoodang kuigipalju maha Saksa FV tööstustoodangust. Tooraine ehk hankiva tööstuse toodangu võrdlemisel aga langeb vaekauss ülekaalukalt Saksa Föderatiivse Vabariigi poole. Kui aga silmaspidada Saksa DV eriti väikest erikaalu kivisöe, rauamaagi ja mustmetallurgia osas, siis torkab eriti teravalt silma disproportsioon Ida-Saksamaal paikneva töötleva tööstuse ja toorainetööstuse toodangu osas. Kõige enam kehtib see masinaehituse ja metallurgiatööstuse kohta, millest annab tunnistust ka järgnev tabel.

---

[1] Р. А. Белоусов, lk. 61.

[2] Борпост социализма, lk. 63.

[1]

		Toodang 1936. a.	%% ülesaksamaalisse toodangusse
Kivisüsi		—	2,3 [1]
Pruunsüsi	milj. t	101	63,1
Rauamaak	tuh. t	285 [2]	5,1 [3]
Malm	— " —	201,8	1,2
Teras	— " —	1 198,6	6,0
Üldine masinaehitus		—	36,1
Tööpingiehitus		—	49,7 [x]
Täppismehaanika ja optika		—	57,5
Elektrotehnika		—	61,0

Saksamaa lõhenemise tõttu tekkinud disproportsioonile tooraine- ja töötleva tööstuse vahel lisandusid veel niiöelda tööstusharuesisesed disproportsioonid, mis haarasid erineraid tootmisgruppe teatud tööstusharu piires.

Näiteks toodeti 1936. a. praeguse Saksa DV territooriumil umbes 37% sõiduautode toodangust Saksamaal. Sealjuures autotööstust varustavate ettevõtete toodang (elektrotehnika, kolvid,

---

[1] Tabeli põhilised andmed on võetud P. A. Белоусов, lk. 28.

1) vt. И. Кёнич, lk. 9.

2) vt. Борпост социализма, lk. 61.

3) vt. „Международная жизнь", 1959, № 10, lk. 35.

x Борпост социализма, lk. 62. on see protsent antud tunduvalt väiksem — 33,2 %.

kumm, klaas jne.) moodustas praegune Saksa DV territooriumil vaid 14 %.[1]

Samasuguseid disproportsioonid esinesid ka tekstiilitööstuses. Kui 1936.a. toodeti praeguse Saksa DV territooriumil umbes 37 % kogu Saksamaa tekstiilitööstuse toodangust, siis samal ajal oli siin 65 % tikkimis- ja trikotaaži ettevõtetest, 48 % kudumisvabrikutest ja ainult 18 % ketrusvabrikutest.[2]

Tööstuse ebaühtlase paiknemise ja viigi illustratsiooni poolt põhjustatud disproportsioonidele lisandus veel sõjapurustuste tõttu tekkinud majanduslik kaos.

Vahetu sõjategevuse tõttu sai Saksamaa idaosa palju rohkem kannatada kui lääne alad. Nii häviski Ida-Saksamaal 70 % masinaehituse ettevõtteist ja 80 % juba sellelagi lühikesest metallurgiatööstusest.[3]

Nagu eelpool märgitud, olid sõjapurustuste tõttu tekkinud disproportsioonid ületamatuks raskuseks rahvamajanduse taastamise teel.

---

1 H. Kärner, lk. 9.

2 Sealsamas, lk. 9-10.

3 „Вопросы экономики", 1958, №5, lk. 79.

Saksa Demokraatlikul Vabariigil tuli alustada oma rahvamajanduse taastamist eriti raskeles tingimustes, kuna põhilisi tootmisvahendeid toota masinaehituse oli jäänud Saksa Föderatiivse Vabariigi territooriumile. Peale selle olid siinsed alad Saksamaa lõhenemise tõttu ära lõigatud tähtsatest toorainebaasidest.

II peatükk

Rahvamajanduse taastamine ja kodumaise metallurgiatööstuse arendamine 1949–1955. a.

Et kindlustada noore sotsialismi teele asunud Saksa Demokraatliku Vabariigi edasine eksisteerimine, oli vaja kiiresti taastada sõjas purustatud majandus, eelkõige aga tööstus.

Juba 1947. a. Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei II kongressil märgiti, et majanduse arendamiseks Ida-Saksamaal tuleb pearõhk panna rahvasektori arendamisele, mis on aluseks rahumeelse majanduse tugevdamisel ja plaanipärasel juhtimisel.[1]

Seoses rahvasektori laienemise ja tugevnemisega tööstuses (1947. a. andis rahvasektor

---

[1] 10 лет ГДР, lk. 51.

58 % Ida-Saksamaa tööstustoodangust [1] tekkis vajadus rahvamajanduse arendamise perspektiivse plaani väljatöötamiseks. 1946. a. kuni 1948. a. keskpaigani olid ettevõtted töötanud käskkirjade ja kvartaliplaanide alusel. [2]

Esimene ulatuslikum plaan tööstuse arendamiseks kogu Ida-Saksamaa ulatuses oli väljatöötatud 1948. a. teiseks pooleks. See plaan seadis juba suuremad ülesanded Ida-Saksamaa tööstuse ette. Plaanis ettenähtud ülesanded täideti ja ületati. [3]

1948. a. võttis Saksa Rahva Nõukogu III kongress vastu SÜP Keskkomitee poolt väljatöötatud rahvamajanduse taastamise ja arendamise kaheaasta plaani aastaiks 1949-1950. [4] Plaan nägi ette tööstustoodangu rahekordistumise 1950. aastaks võrreldes sõjajärgse 1946. aastaga. [5]

Rahvamajanduse taastamise ja arendamise kaheaasta plaan oli aluseks sõjas tekkinud disproportsioonide likvideerimisel.

---

[1] Вопрос социализма, lk. 65.

[2] Sealsamas, lk. 66.

[3] А. И. Мухин. ТДР. 1962, lk. 26.

[4] Вопрос социализма, lk. 66.

[5] Н. Цанкин. Финансы и кредит Германской Демократической Республики. М., 1959, lk. 25.

Rahvamajanduse taastamise perioodil (1948.a. II pool - 1950.a.) oli vaja saavutada tööstuse alal tootmise ja tööviljakuse järsk tõus rahvamajanduse rahvasektori tugevdamise baasil. Eelkõige oli vaja laiendada malmi ja terase, kivisõe ja elektrienergia tootmist, sest tekkinud dispropatsioone oli võimalik likvideerida vaid oma metallurgiatööstuse ja raskemasinaehituse loomisega.[1]

Kuna enamus mäetööstuse, metallurgia ja masinaehituse ettevõtetest oli natsionaliseeritud, siis selles suhtes oli riigil nüüd kergem arendada plaanipäraselt oma maa rasketööstust.

Nagu märgiti Saksa DV Planeerimise Ministeeriumi teadaandes 10. oktoobrist 1950.a., täideti kaheaasta plaan 1 aasta ja 6 kuuga, kusjuures tööstuse alal täideti plaan 1. augustiks 1950.a. 106,8 %[2]. Kõige suuremat edu rahvamajanduse taastamise käigus saavutasid elektrotehnika (124,7 % ettenähtud plaanist), metallitöötlev- ja masinaehitustööstus (118,7 %) ning paberi ja tselluloosi tööstus (115,7 %).[3] Need on põhiliselt

---

[1] Борпост социализма, lk. 63-64.

[2] Планирование народного хозяйства, lk. 250.

[3] Sealsamas, lk. 250-251.

tööstlerad tööstushaud, mis juba enne II maailmasõda olid siinsel territooriumil tugevasti arenenud.

Majanduse ja tööstuse alus – tooraine- ja energeetikatööstus olid sõjapurustuste tõttu eriti raskes olukorras. Nii andis näiteks metallurgiatööstus 1946. a. vaid 29,1 % sõjaeelsest (1936. a.) toodangust.[1] Sellele vaatamata täideti plaanis ettenähtud näitajad – energeetikatööstus 101,3 %, mäetööstus 100,1 % ja metallurgiatööstus 113,5 %.[2]

Kaheaasta plaanis oli ette nähtud saavutada 1950. a. lõpuks tööstuse tõus vähemalt 81 % praeguse Lõuna-Eesti territooriumi tööstustoodangust sõjaeelsel 1936. a.[3] Kuid juba 1950. a. juulis moodustas tööstuse 1 kuu toodang 108,9 % tööstuse 1 kuu toodangust 1936. a. Seega oli juba 1950. a. juulis ületatud tööstuse kogutoodangu sõjaeelne tase.

Kui arvestada seda, et 1946. a. moodustas tööstustoodang praeguse Lõuna-Eesti territooriumil vaid 42,9 % 1936. a. samal territooriumil toodetud tööstustoodangust[4], siis saab veelgi selgemaks saavutatud edu tööstuse taastamise alal.

Kõige ennem taastati Ida-Lõuna-Eesti ai-

---

[1] Борьба социализма, lk. 59.
[2] Планирование народного хозяйства, lk. 250-251.
[3] Sealsamas, lk. 251.
[4] Борьба социализма, lk. 66.

nuke täieliku malmitootmise tsükliga malmivalutehas „Maxhütte" Unterwellenbornis. Terase ja valtsmetalli tootmiseks taastati ja rekonstrueeriti tehased Riesas (Dresdeni piirkond), Gröditzes (Dresdeni piirk.) ja Berliini eeslinnas Hennigsdorfis. Ehitati ka uus terasesulatamise ja valtsmetalli tehas Kirchmöseris (Potsdami piirk.) ja kõrgekvaliteedilise terase tehas Döbelnis (Dresdeni piirk.).[1]

Mis võimaldas rahvamajanduse taastamise plaani eduka täitmise?

Kahtlemata olemasolevate toorainebaaside ja tootmisvõimsuste senisest ratsionaalsem kasutamine.[2] Kuigi riiklikud kapitaalmahutused ei etendanud taastamisperioodil veel märkimisväärset osa[3], aitasid nad siiski kaasa peamiste tööstushaarde tootmisvõimsuse laiendamisel ja rekonstrueerimisel. Kaheaasta plaanis ettenähtud kapitaalmahutuste plaan täideti 128% juba 1950. a. suvega.[4]

Kaheaasta plaani täitmise oluliseks teguriks oli ka tööviljakuse pidev tõus. 1950. a. oli tööviljakus tõusnud 36% võrra võrreldes 1948. a. tasemega.[5]

---

[1] А. И. Мухин. ГДР, 1957, lk. 32.
[2] Планирование народного хозяйства, lk. 252.
[3] Форпост социализма, lk. 64.
[4] Н. Цанкин, lk. 25.
[5] Планирование народного хозяйства, lk. 252.

Tööviljakuse tõusule aitas kaasa sotsialistlike tootmissuhete baasil kujuner tööliste uus suhtumine töösse. Selle kujukaks näiteks oli tööeesrindlaste-aktivistide liikumine, mille algatajaks oli kaevur Adolf Hennecke 1948.a. oktoobris.[1] Liikumine levis eriti suurtes ettevõtetes.

Kahtlemata oli rahvamajanduse taastamisel saavutatud edu võimalik tänu Nõukogude Liidu ja Poola RV abile. Tööstuse teravat vajadust söe ja rauamaagi järele aitasid leevendada rauamaagi saadetised Krivoi Rogist ja süsi Sileesiast.[2] Nõukogude Liidust oli võimalik importida nütusena ja keemiatööstuse tooraineena vajalikku naftat.

Suurt tähtsust Saksa DV majanduse tugevdamisel omasid ka Nõukogude Liidu poolt Ida-Saksamaal asunud Nõukogude Aktsiaühingutele kuulunud tehased ja vabrikud[3], milledest osa anti

---

[1] Борност социализма, lk. 65.

[2] R. Aarma. Kohtumised Karl-Marx-Stadtis. „Rahva Hääl" № 236, 7. okt. 1959. a.

[3] Kuni 1945. a. kuulusid need ettevõtted sõjaroimaritele ja pärast sõda olid määratud demonteerimisele reparatsiooni tasumiseks. Valitseva tööpuuduse likvideerimiseks ja saksa majanduse varustamiseks vajaliku sisseseade ja toorainega loobus NSV Liit demontaažist ja jättis nad Ida-Saksamaale Nõukogude Aktsiaühingutena.

taastamisperioodil üle saksa rahvale. Juba 1947.a. jaanuaris andis Nõukogude valitsus üle 74 suurt tehast ja vabrikut maksumusega 637,2 milj. marka. Mais 1950.a. anti üle veel 24 samasugust tehast ja vabrikut.[1]

Enamus nendest ettevõtetest oli sõjas tugevasti purustatud. Ajal, mil nad kuulusid Nõukogude Liidule, olid siia paigutatud suured kapitalimahutused ning olid nüüd varustatud kaasaegse sisseseadega ja töötasid kasumiga.[2]

Kaheaasta plaan oli esimeseks etapiks Saksa DV rahvamajanduse planeerimisel. See plaan ei haaranud veel ühiskondliku tootmise kõiki külgi ja seisnes põhiliselt tööstuse ja põllumajanduse tähtsamate toodanguliikide kindlaksmääramises. Tootmisplaan oli nõrgalt seotud finantsplaaniga.[3] Rahvasektori kasv ja tugevnemine (1947.a. andis rahvasektor 58 % tööstuse kogutoodangust, 1950.a. juba 77 %[4]) ning kogemuste omandamine rahvamajanduse senise juhtimise käigus võimaldasid üleminna planeerimise kõrgemale etapile –

---

[1] „Экономические науки", 1960, № 2, lk. 80.

[2] Sealsamas, lk. 81.

[3] Р. А. Белоусов, lk. 14.

[4] Борпост социализма, lk. 65.

esimesele viisaasta plaanile aastaiks 1951-1955.

Rahvamajanduse arendamise esimene viisaasta plaan võeti vastu NSVL III kongressil 1950. a. juulis.[1]

Viisaasta plaan seadis eriti suured ülesanded Saksa DV tööstuse ette. Plaani järgi pidi tööstuse kogutoodang viisaastaku lõpuks moodustama 192,3 % 1950. a. kogutoodangust, mis tähendas seda, et 1955. a. pidi tööstuse kogutoodang 2 korda ületama sõjaeelse (1936. a.) kogutoodangu.[2]

Üksikute tööstushaarde ette seati järgmised ülesanded: energeetikatööstus - tõus viisaastaku jooksul 82,7 %, metallurgiatööstus - toodangu juurdekasv viisaastaku jooksul 153,6 %, mäetööstus - toodangu juurdekasv 69,7 %, masinaehitus - juurdekasv 114,8 %, optika ja täppismehaanika - 138,9 % ja keemiatööstus - 104,4 %.[3]

Oma kõnes riigiaparaadi töötajate konverentsil 1951. a. veebruaris rõhutas SEÜP Keskkomitee sekretär Walter Ulbricht, et kogu tähelepanu tuleb koondada põhiülesande - rasketööstuse ja masinaehituse arendamisele.[4]

Viisaasta plaani seaduses märgiti, et mak-

---

[1] Планирование народного хозяйства, lk. 73.
[2] Sealsamas.
[3] Sealsamas, lk. 77.
[4] В. Ульбрихт. Развитие народно-демократического государства 1945-1958. М., 1961, lk. 261.

sinaalse sõltumatuse saavutamiseks kapitalistlikest riikidest tuleb ehitada uusi ja laiendada vanu tootmisvõimsusi metallurgiatööstuses, masinaehituses ja keemiatööstuses. Tootmisprogrammide koostamisel tuleb arvestada riigi üha kasvavaid nõudmisi nii sise- kui ka väliskaubanduses. Tuleb siirendada rahvamajandusele vajalike maapõuerikkuste uurimist Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Lähemal ajal tuleb alustada uute leiukohtade ekspluateerimist.[1]

Rahvamajanduse arendamise esimesel viiel aastal plaanis olid ettenähtud üksikasjalised abinõud Saksamaa lõhenemise tõttu tekkinud disproportsioonide likvideerimiseks. Lühidalt võis selle kokku võtta järgmises: 1) täielikult ja ratsionaalselt kasutada ära kõik oma toorainebaasid, piidada ranget õkonoomiat kodumaise ja importtooraine töötlemisel, suurendada kunstliku ja sünteetiliste toorainete tootmist 2) on vaja piiderult suurendada tootmisvõimsusi, et rahuldada nii oma rahvamajanduse kui ka sogu sotsialismileeri vajadused 3) tööstuse varustamiseks importtooraine on vaja suurendada eksporditavate kaupade hulka ja tõsta nende kvaliteeti, väli-

---

[1] Программа народного хозяйства, lk. 73-74.

kaubanduse edasine arendamine sotsialismileeri maadega. 4) tootmise ja riiklike kapitalimahutuste koordineerimine, teaduse ja tehnika uusimate saavutuste rakendamine tootmises.

Rahvamajanduse arendamise esimese viisaastaku jooksul jätkus sotsialismi majanduslike aluste rajamine.

Taastamisperioodil ja viisaastaku esimestel aastatel saavutatud edusammud võimaldasid minna üle sotsialismi majanduslike aluste plaanipärasele rajamisele. 1952. a. juulis toimunud SKP II konverents võttis vastu otsuse sotsialismi aluste plaanipärase rajamise kohta.[1]

Sotsialismi materiaal-tehnilise baasi loomine, toimudes põhiliselt seesmiste ressursside abil, oli Saksa Demokraatlikus Vabariigis mõnevõrra kergem kui teistes rahvademokraatia maades, sest siin toimub sotsialismi ehitamine kõrgestiarenenud tööstuse tingimustes. Kuivõrd sotsialistlik rahvasektor annab enamuse vabariigi tööstustoodangust, siis on rahvasektor akumulatsiooni alliikaks. Juba 1950. a. andis rahvasektor 53% rahvusliikust tulust.[2] Akumulatsioonist saadud sum-

---

[1] Вопрос социализма, lk. 67.

[2] P. R. Беноусов, lk. 15.

mad etendavad peamist osa tööstuse taastamisel ja arendamisel. W. Ulbricht, rõhutades kapitaalmahutuste tähtsust ütles, et tuleb rangelt kinnipidada kapitaalmahutuste plaanist, sest igasugused väljaspool plaani teostatavad kapitalimahutused aeglustavad rasketööstuse arendamist.[1]

Peaaegu pool üleliidulisest kapitaalmahutustest suunati tööstusse — 1950. a. 47,9 %, 1951. a. 48,1% ja 1955. a. 43,1 %.[2]

Enamus üleliidulisest kapitaalmahutustest tööstuses oli paigutatud rasketööstusse. See nähtub sealt järgnevast tabelist, mis on toodud kapitalimahutuste jagunemine tööstushaarde vahel (%).[3]

Tööstusharu	1951. a.	1952. a.	1953. a.	1954. a.	1955. a.
1. Rasketööstus	64,1	69,1	69,6	75,1	76,6
2. Masinaehitus	25,1	23,4	18,8	8,5	8,8
3. Toiduainete- ja kergetööstus.	10,8	7,5	11,6	16,4	14,6

Antud tabel väljendab eriti selgesti Saksa DV valitsuse politikat rasketööstuse eelisarendamisel, mis on suunatud disproportsioonide likvideerimisele

---

1 В. Ульбрихт. Развитие народно-демократического, lk. 261.
2 Н. Цанкин, lk. 36.
3 Вопрос социализма, lk. 69.

ja puuduste kõrvaldamisele tootmise ebaühtlases paiknemises.

Kapitalimahutuste vähenemine masinaehituse osas on seletatav suurte tootmisreservide olemasoluga selles tööstusharus.[1]

Kuna rasketööstuses oli rahvasektor eriti suures enamuses (1950. a. andis 90,9% toodangust[2]), siis tugevdasid rasketööstusse suunatud investeeringud eelkõige tööstuse sotsialistlikku sektorit. Seega teenisid need investeeringud kahte suurt eesmärki – rasketööstuse eelisarendamist ja tööstuse sotsialistliku sektori tugevdamist.

Riiklikud kapitalimahutused rasketööstuses kasvasid eriti küresti viisaastaku esimestel aastatel. Viisaastaku lõpuks olid rasketööstuse ettevõtted tugevnenud nii organisatsiooniliselt kui ka majanduslikult ja seepärast ei vajanud enam nii suurt abi finantside alal.[3]

Nagu märgiti SSÜP Keskkomitee 1953. a. juulipleenumi poolt vastuvõetud resolutsioonis „Uus kurss ja partei ülesanded", kaldus partei sotsialismi aluste plaanipärase ehitamise perioodil

---

[1] Н. Цапкин, lk. 37.
[2] А. И. Мухин. ГДР, 1962, lk. 31.
[3] Г. Солюс. Финансы на службе хозяйственного и культурного строительства Германской Демократической Республики. „Финансы СССР", 1954, № 11, lk. 46.

rasketööstuse arendamisel liiga kõrgetele tempodele, arvestamata sealjuures reaalseid olukorda, mistõttu olanikkonna elutingimused paranesid visalt. Seetõttu tekkis vajadus muuta viieaastaku raames koostatud rahvamajanduse plaane aastaks 1953 ja 1954 ning suurendada kapitalimahutusi kergetööstuse osas rasketööstuse kapitalimahutuste arvel.[1]

NSVL Keskkomitee XVI pleenumil 1953. a. septembris märgiti, et viieaasta plaani muutmise käigus esialgselt plaanis ettenähtud tööstustoodangu tõus jäi põhiliselt samaks, kuid seejuures suurendati rasketööstuse arvel tunduvalt kergetööstuse toodangut.[2]

Viieaasta plaani täitmine algas raskemasinaehituse arendamisest. Juba 1950. a. lõpul võeti vastu programm 25 suure masinaehitustehase ehitamise ja laiendamise kohta. See programm sai aluseks rahvamajanduse arendamise 1951. a. plaanile[3], mis seadis eesmärgiks eeldiste loomise viieaasta plaani edukaks täitmiseks ja rahvamajanduse kõigi harude arengutempo kiirendamiseks.[4]

Masinaehituse arengus täheistas pöördepunkti

---

[1] Г. Герцовых. Борьба за развитие мирной экономики и подъём материального благосостояния трудящихся Германской Демократической Республики. „Вопросы экономики", 1954, № 9, lk. 84-85.

[2] Sealsamas, lk. 86.

[3] Р. Я. Белоусов, lk. 37.

[4] Планирование народного хозяйства, lk. 155.

aasta 1952, kuna siis algas seeriaviisiline sisseseade tootmine rahvamajanduse tähtsamate tööstusharude jaoks.[1]

Kuna viieaasta plaan nägi ette metallurgia-, energeetika- ja küttetööstuse küre arengu, siis pidi masinaehitus lühikese aja jooksul omandama nende tööstusharude sisseseade tootmise. Sisseseadet nimetatud tööstusharude jaoks Saksa DV territooriumil varem ei toodetud.

Üks raskemaid ülesandeid oli energeetikatööstusele tarvisminevate masinate tootmine, sest enne sõda toodeti neid Saksa DV territooriumil väga väikses ulatuses.

Esimeseks saavutuseks energeetikatööstuse tootmisvõimsuste suurendamisel tuleb lugeda tootmisbaasi loomist kasutuseldevate aurukatelde, turbiinide ja generaatorite remontimiseks. Uusi tehaseid energeetikatööstuse sisseseade tootmiseks ei olnud esialgu võimalik ehitada, kuna tööpingi-, elektrotehnika- ja metallurgiatööstus ei suutnud veel vajalikul määral toodangut anda.[2] Oli veel ka teine takistus. Enne kui sai asuda energeetikatööstuse sisseseade tootmisele, oli vaja ehitada uued suu-

---

[1] P. A. Бугаусов, lk. 37.

[2] Sealsamas.

red tööpingid, pressid ja kraanad, sest ilma selleta polnud tootmine võimalik. Siiski 1953. ja 1954. a. olid Saksa Demokraatlikus Vabariigis juba loodud suurimad tehased energeetikatööstuse sisseseade tootmiseks ning alustades tootmist väikestest agregaatidest, jõudis masinaehitus viisaastaku lõpul keeruliste energeetikatööstuse sisseseadete tootmiseni.[1]

Sellest, kuivõrd suured muutused toimusid energeetikatööstusele sisseseadet tootva masinaehituse ja teiste tööstusharude toodangu vahekorras, annavad kujuka ülevaate järgmised arvud. Viisaastaku jooksul suurenes energeetikatööstuse sisseseade tootmine 5,7 korda ning kogu tööstuse toodang „ainult" 92,3%.[2]

Ka elektrotehnikatööstuses saavutati suurt edu. Nimelt hakkasid masinaehitustehased Hennigsdorfis ja Dessaus ning transformaatoritehased Berliinis ja Dresdenis välja laskma võimsaid transformaatoreid, elektrimootoreid ja generaatoreid. Nimetatud tehased on ka praegu suurimad elektrotehnikatööstuse etlevõtted Saksa Demokraatlikus Vabariigis.[3]

Ka mäe- ja metallurgiatööstusele sisseseadet tootvates tehastes Wildaus, Nordhausenis, Eberswaldes ja Leipzigis tuli algul alata tootmiseks vajalike

---

[1] P. A. Buroycob, lk. 38.
[2] Sealsamas, lk. 38-39.
[3] Sealsamas, lk. 39.

tööpinkide ja kraanade ehitamisest. Lühikese ajaga jõuti aga niikaugele, et võidi asuda mäetööstusele ja metallurgiale vajaliku sisseseade tootmisele.

Kuid ka masinaehitustehased pidid algul kannatama sisseseade puudumise all. Eriti vähe oli lõikepinke. Tööpingitehaseid oli esimesel viisaastakul 6. Suurim neist ehitati esimese viisaastaku jooksul Karl-Marx-Stadtis.[1]

Vaatamata raskustele kasvas tööpingitehaste tootmisvõimsus juba 1953. a. kahekordseks.[2] Viisaastaku lõpul mindi tööpingiehituses üle kõrgemale astmele - hakati tootma poolautomaat- ja automaattööpinke, mis kindlustasid tööviljakuse tõusu ja toodangu kvaliteedi paranemise.[3]

Tööpingiehituse edusammud võimaldased esimese viisaastaku jooksul luua uued tootmisvõimsused rasketööstusele vajaliku sisseseade tootmiseks. See oli aga aluseks energeetika-, metallurgia-, mäe- ja söetööstuse edasisel arendamisel.

Masinaehituse, eriti aga kaasaegsete automaattööpinkide ja -liinide tootmine sõltub elektroonika, täppismehaanika ja optika arengust,

---

[1] Р. А. Белоусов, lk. 40.

[2] Sealsamas.

[3] Sealsamas, lk. 41-42.

kuna viimased võimaldavad luua kaasaegse mõõte- ja kontrollaparatuuri tootmise mehhaniseerimiseks ja automatiseerimiseks.

Elektrotehnika, täppismehaanika ja optika kui metalli vähenõudvad masinaehituse alad olid Saksa DV territooriumil arenenud juba enne sõda. Nende ettevõtete taastamine ja arendamine algas juba sõjajärgsetel aastatel ja jätkus kogu viisaastaku jooksul. Nõukogude spetsialistide abiga taastatud Saksa DV suurim elektriaparatuuri tooter tehas Berliinis andis juba 1952. a. 57% toodangust ekspordiks.[1] Kaugelt ületasid sõjaeelse taseme ülemaailmselt kuulsad tehased Jenas ja Dresdenis ning paljud teised täppismehaanika ja optikatehased, millede produktsioon viisaastaku jooksul kahekordistus.[2]

Juba esimesel viisaastakul saavutasid Saksa DV toodetud aparaadid ja mõõteriistad põhiliselt maailmaklassi, kuid mõnedel aladel isegi ületasid selle.[3]

Esimesel viisaastakul loodud uueks masinaehituse haruks oli <u>laevaehitus</u>, mille kiire arendamise tingis riigi vajadus omada oma kauba- ja kalapüügilaevastikku.[4]

Saksamaa laevaehitustehastest asus ainult üks

---

[1] P. A. Beiroycob, lk. 42.
[2] Sealsamas.
[3] Sealsamas.
[4] Sealsamas, lk. 43

(„Neptun" Rostockis) praeguse Saksa DV territooriumil. Peale selle olid siin vaid mõned laevaremonditehased ja Lääne-Saksamaa laevatehaste jaoks üksikuid osi tootvad ettevõtted.[1]

Esimeses viiaasta plaanis ettenähtud suured summad laevaehituse arendamiseks[2] võimaldasid luua suured laevaehitustehased Balti mere kaldal. Laevaremondi ettevõtete baasil loodi 3 uut laevaehitustehast, milledest suurim asub Warnemündes (on suurim kogu Saksa Demokraatlikus Vabariigis). Rostockis rekonstrueeriti täielikult „Neptun" ning ehitati laevamootoritehas ja kümneid teisi spetsiaalseid ettevõtteid.

Järkjärgult hakati ehitama üha suuremaid laevu. Kui viisaastaku keskel võidi toota juba merekaubalaevu veeväljasurvega 3 t, siis 1956. a. jaanuaris lasti Warnowi laevaehitustehase ellingutelt vette juba esimene ookeanilaev veeväljasurvega 10 t.[3]

Viisaastaku jooksul kasvas laevaehituse toodang 3,3 korda. Selle aja jooksul lasti vette 1384 erinevat laeva üldtonnaažiga 324 tuh. tonni.[4]

Laevaehitus hakkas etendama tähtsat osa eks-

---

[1] Р. А. Бегоусов, lk. 43.
[2] Sealsamas.
[3] Sealsamas, lk. 44.
[4] Sealsamas.

pordi laiendamisel.

Vajaliku proportsionaalsuse loomine masinaehituses lõi eeldused rasketööstuse arenguks Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Peab aga ütlema, et masinaehituse arengut pidurdas pider kõrgekvaliteetse terase, elektrienergia ja kütte vähesus.[1]

Seepärast seisiski esimesel viisaastakul Saksa DV ees teravaim ja raskeim ülesanne - likvideerida disproportsioon rahvamajanduse varustamisel tooraine, kütte ja elektrienergiaga.

Kuna enne sõda sai siinasur masinaehitus metalli Lääne-Saksamaalt, siis Saksamaa lõhenemise tõttu oli Saksa Demokraatlikule Vabariigile n.ö. eluküsimuseks oma toorainebaaside vajamine. Metallurgia, masinaehituse ja keemiatööstuse areng nõudis omakorda aga söe ja elektrienergia toodangu järsku tõusu. Tooraine- ja energeetikabaasi tugevdamiseks tuli Saksa DV töötajail lahendada suur hulk keerulisi üksteisega seotud probleeme.

Viisaastaku algul andis tunda terav metallipuudus. Arenev raskemasinaehitus, laevaehitus ja teised tööstusharud nõudsid aga üha rohkem metalli. Peab märkima, et rahvamajanduse kiire arengu tingimustes veelgi suurenesid disproportsioonid

---

[1] P. A. Бегоусов, lk. 46.

metallurgia kui tooraine - ja masinaehituse kui töötlera tööstuse vahel.[1]

Peaaegu kogu Saksa Demokraatlikus Vabariigis kaevandatav rauamaak saadi Harbke, Velpke (Magdeburgi piirkond) ja Schmiedefeldi (Gera piirkond) leiukohtadest.[2]

Kuigi viisaastaku jooksul suurenes rauamaagi tootmine üle 4 korra, tuli 1/3 tarvisminevast maagist siiski importida (põhiliselt NSV Liidust).[3]

Metallurgiatehaste ehitamiseks ja olemasolevate tootmisvõimsuste laiendamiseks eraldati viisaastaku riiklikest kapitaalmahutustest umbes 2 miljardit marka, mis moodustas peaaegu 10% kõigist riiklikest investeeringutest.[4] Kui arvestada seda, et tööstusse paigutati viisaastaku jooksul keskmiselt 45,6% riiklikest investeeringutest[5], siis haarab metallurgia-

---

[1] Борпост социализма, lk. 71; V съезд, lk. 256.

[2] А. И. Мухин. ГДР, 1957, lk. 32.

[3] Sealsamas; „Вопросы экономики", 1958, № 5, lk. 85 on aga andmed, et 1955. a. importis Saksa DV 45% tarvisminevast rauamaagist. Viimatitoodud andmed tunduvad tõenäosematena.

[4] Н. Цапкин, lk. 36.

[5] Schmidt oma artiklis „Tööstuse areng Saksa Demokraatlikus Vabariigis (vt. Борпост социализма на Западе, lk. 70) väidab, et kogu esimese viisaastaku jooksul suunati tööstusse 48,5% riiklikest investeeringutest. N. Tsapkini teoses „Финансы и кредит Германской Демократической Республики" lk. 36 on toodud aga andmed, et 1951. a. suunati tööstusse 48,1% ja 1955. a. 43,1% kõigist riiklikest kapitaalmahutustest. Ka käesoleras töös on viisaastaku keskmine võetud üsna meelevaldselt Tsapkini andmete põhjal 1951. a. ja 1955. a. kohta. Andmete erinevus on tingitud ilmselt sellest, et Schmidt arvestab kapitalimahutusi nii riikliku kui ka kohaliku tähtsusega tööstuse osas, Tsapkin aga üldriikliku juhtimise all olevat tööstust.

tööstus enda alla üle 1/5 tööstusse paigutatud kapitalidest.

Eraldatud kapitalimahutuste abil tuli luua sõduvmaine metallurgiatööstus.

Juba taastamisperioodi lõpul hakati tollaegses Stalinstadtis (praegu Eisenhüttenstadt) ehitama Saksa DV suurimat metallurgiakombinaati „Ost" (Frankfurdi piirkond). 1951. a. septembris andis juba metalli kombinaadi esimene sõrgahi. Kõik põhilised tootmisprotsessid toimusid kombinaadis mehhaniseeritult. Metallurgiakombinaadi juures kerkis ka uus metallurgide linn - praegune Eisenhüttenstadt.[1]

Suures saarutuses oli ka teise metallurgiakombinaadi „West" ehitamine Calbe linna lähedale (Magdeburgi piirkond), mis metalli hakkasid andma 10 madalalaahtilist sõrgahju.[2]

Nende uute metallurgiakombinaadi ehitamine ja teiste tootmisvõimsuste suurendamine võimaldasid tunduvalt tõsta mustmetallurgia toodangut. 1955. a. toodeti malmi 1516,6 tuh. tonni, mis on 4,5 korda rohkem kui 1950. a. ja 7,5 korda rohkem kui 1936. a. Terast toodeti viisaastaku lõpul 2 507,5 tuh. tonni ehk 2,5 korda rohkem kui 1950. a.[3]

---

[1] P. A. Eurovcob, lk. 47.
[2] Sealsamas, lk. 47-48.
[3] N. V. Mykun. TDP, 1957, lk. 32.

Üheks keerulisemaks ülesandeks Saksa DV metallurgias oli kõrgekvaliteedilise terase ja valtsmetalli tootmine. Kogu varasem metallurgiatööstuse sisseseade oli kohandatud tavalise terase ja väheste valtsmetalli sortide tootmiseks. Seepärast tuli esimestel aastatel kasutada kõrgekvaliteedilise terase ja spetsiaalsete valtsmetalli liikide tootmiseks selleks otstarbeks mittekohast sisseseadet, mis põhjustas suure tööjõu kulu ja toodangu sagedase väljapraakimise.[1]

Taolisest olukorrast võis pääseda vaid uute tehaste kiire ehitamisega kõrgekvaliteedilise terase tootmiseks. Vastavad tehased ehitati Freitalis, Gröditzes ja Dölenis. Laiendati tootmisvõimsusi ka Hennigsdorfi ja teistes terasesulatustehastes. Selle tulemusena võis metallurgiatööstus 1955. a. anda masinaehitusele 2,5 korda rohkem terast ja üle 2 korra rohkem valtsmetalli kui 1950. a.[2]

Vaatamata metallurgiatööstuse kiirele arengule, ei olnud esimese viisaastaku jooksul võimalik lahendada kõiki ülesandeid masinaehituse varustamisel kodumaise metalliga. Siiski võimaldas mustmetallurgia kiire areng esimese viisaastaku jooksul pehmendada disproportsiooni metalli tootmise

---

[1] P. A. Buroycob, lk. 49.
[2] Sealsamas, lk. 49-50.

ja tarbimise vahelning vähendada viisaastaku lõpuks (1955.a.) metalli importi poole võrra võrreldes 1950.a.[1]

Metallurgiatööstuse loomine Saksa Demokraatlikus Vabariigis seadis omakorda suured ülesanded mäetööstuse ette. Malmi saamiseks on vaja rauamaaki. Ammusest ajast peeti aga Saksa DV territooriumil leiduvat haput ja rauavaest maaki tehniliselt kõlbmatuks, millest ei ole võimalik malmi sulatada.

Kodumaise rasketööstuse loomine nõudis aga olemasolevate rauavaeste maakide kasutuselevõtmist. Küsimust asusid lahendama teadlased ja insenerid. Ühise uurimistöö tulemusena esitati omapärase konstruktsiooniga madalašahtilise martäänahju projekt ja spetsiaalne malmi sulatamise tehnoloogiline protsess.[2]

Esimene madalašahtiline kõrgahi ehitati malmivalutehases „Maxhütte". Kuna tulemused olid head, siis võttis Saksa DV valitsus vastu otsuse spetsiaalse metallurgiatehase ehitamise kohta Calbe linna lähedal ("West"). Vähem kui 2 aasta jooksul anti siin ekspluatatsiooni 10 madalašahtilist sulatusahju, mis 1955.a. andsid juba sadutuhan-

---

[1] P.A. Buroycob, lk. 50.
[2] Sealsamas, lk. 51.

deid tonne malmi.[1]

Siiski jätkasid teadlased ja insenerid sulatusahjude konstruktsiooni ja sulatamise tehnoloogia täiustamist. Kui esimesed ahjud langesid rivist välja 3-4-kuise töötamise järel ja nõudsid kulukat remonti, siis praegu võivad need ahjud katkestamatult töötada 3 aastat.[2]

Sellega lahendati tehase rentaabluse küsimus. 1 tonni malmi omahind alanes 1955. a. poole võrra võrreldes 1950. a. 1955. a. ületas rauamaagi kaevandamine 6-kordselt 1948. a. toodangu ja ulatus 1,66 milj. tonnini aastas.[3]

Suurt edu saavutati ka värvilise metallurgia alal. Suurenes vase, seatina, tsingi ja inglistina toodang, mis võimaldas rahuldada areneva elektrotehnika kasvavaid vajadusi. Mansfeldi W. Piecki nimelises vasekombinaadis (Halle piirkond) suurenes vase sulatamine viisaastaku jooksul 2 korda. Värvilise metallurgia suurimas tehases Hettstedtis oli värvilise valtsmetalli toodang 1955. a. 8 korda suurem sõjaeelsest toodangust.[4]

Nagu juba eespool märgitud, oli Saksa Demokraatlikus Vabariigis üheks raskemaks ülesandeks

---

[1] P. A. Buroycob, lk. 51.
[2] Sealsamas.
[3] Sealsamas.
[4] Sealsamas, lk. 52.

areneva rahvamajanduse varustamine elektrienergiaga. Kaheaasta plaani eduka täitmise tulemusena ületas elektrienergia tootmise kasvutempo tööstuse juurdekasvu ja suutis 1950.a. energeetikatööstus põhiliselt rahuldada tööstuse vajadusi elektrienergia alal.[1]

Majanduse plaanipärase arengu huvides on vaja pidevalt jälgida energeetika- ja kütetööstuse ning teiste tööstusharude vahelist suhet, sest need proportsioonid muutuvad koos rahvamajanduse arenguga. Tehniline progress, nõudes uue tehnika loomist, kutsub esile metallide ja mitmesuguste kemikaalide üha eelatuslikuma kasutamise. Viimaste tootmine nõuab aga suure hulga energia, eriti aga elektrienergia olemasolu. Siit tulenebki asjadu, et elektrienergia tootmine võrreldes teiste tööstusharudega peab kasvama kiiremas tempos.

Ka esimesel viisaastakul jätkus Saksa DV energeetikabaasi laiendamine, kuid siiski jäid kasvavad elektrijaamade ja pruunsöetööstuse võimsused maha tööstuse üldisest kasvutempost. Sellest annab tunnistust ka järgnev tabel, kus on võrreldud elektrienergia, pruunsöe ja pruunsöebriketi ning tööstuse kogutoodangu tõusu esimese

---

[1] P. A. Buroycob, lk. 53.

Tartu Ülikooli Raamatukogu
ARHIIVKOGU

viisaastaku vältel.

(1950. a. = 100 %) [1]

	1951. a.	1952. a.	1953. a.	1954. a.	1955. a.
Tööstuse kogutoodang	122,6	142,3	159,6	176,0	189,6
Sealhulgas:					
Elektriknergia	110,3	119,1	124,6	133,8	147,4
Pruunsüsi	110,4	115,6	126,1	132,7	146,4
Pruunsöe brikett	109,1	116,7	122,5	126,1	135,2

Nagu nähtub tabelist, oli juba viisaastaku esimesel aastal energeetikatööstuses tugev mahajäämine üldistest kasvutempodest ja aastate jooksul see suurenes veelgi. Elektrienergia puudus andis eriti teravasti tunda rasketööstuses, samuti ka keemiatööstuses ja värvilises metallurgias.

Kasvavaid vajadusi elektriknergia alal polnud vabariigi energeetikatööstus võimeline rahuldama tootmisvõimsuste puudumise tõttu elektrijaamades.[2]

Ka Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei III kongress (1950. a. juulis), arvestades energeetikasüsteemi arendamise reaalseid võimalusi esimese viisaastaku jooksul, määras energeetikatööstuse kasvu-

[1] P. A. Белоусов, lk. 53.
[2] Sealsamas, lk. 54.

tempo mõnevõrra madalama tööstuse üldisest juurdekasvust (tööstustoodangu juurdekasv 92,3 %[1], energeetikatööstuse juurdekasv 82,7 %[2]).

Vaatamata äärmiselt pingelisele olukorrale elektrienergia alal, ei olnud viisaastaku esimestel aastatel elektrijaamade sissesõidu muundamine ega ka uute elektrijaamade ehitamine võimalik, kuna rajaliku sissesõidu tootmine sõltus täielikult vabariigi kvaliteetse terase tootmisest ja raskemasinaehituse arengust.

Kuna elektrimootorite tehased jäid Lääne-Saksamaale, siis tuli esmajoones asuda metallurgiatehaste ja elektrimootorite tehaste ehitamisele. 1953. a. võttis ÜVLKP Keskkomitee vastu otsuse töö parandamise kohta elektrijaamade sissesõidut tootvates tehastes. Ka ÜVLKP IV kongress (1954. a. kevad) võhutas, et tööstuse edasise arengu kindlustamiseks on vaja likvideerida energeetikatööstuse mahajäävus. Suuntuse elektrimootoreid tootvatesse tehastesse saadeti ÜVLKP Keskkomitee volinikud. Uute agregaatide ehitamine ja montaaž elektrijaamades toimus parteiaktiivi kontrolli all. Arenes tööliste ja inseneride massiline võistlus energeetikatööstuse tellimuste tähtaegse täitmise eest. Töötajate

---

[1] Планирование народного хозяйства, lk. 73.
[2] Sealsamas, lk. 77.

visa võitlust kroonis edu.[1]

Kui 1953. a. monteeritud turbiinide võimsus moodustas 165 tuh. kW, siis 1954. a. ülesseatud turbiinide võimsus ulatus juba 680 tuh. kW ja 1955. a. oli see umbes sama suur kui 1954. a.[2]

Viisaastaku lõpul andsid voolu ka Saksa DV suurima - Trattendorfi soojuselektrijaama esimesed turbiinid. Mõni päev varem ettenähtust pandi voolu alla ka esimene turbiin elektrijaamas „Elbe" (Vockerode linn). Selle elektrijaama juhtimine on täiesti automatiseeritud.

Viisaastaku viimastel aastatel laiendati elektrijaamu Lautas, Böhlenis ja teistes linnades.[3]

Tänu tootmisvõimsuste kiirele kasvule võis energeetikatööstuse toodangu juurdekasv 1955. a. ülestada kogu tööstuse aastase juurdekasvu - tööstustoodang tõusis 7,74% ja elektrienergia toodang 10,2%.[4]

1955. a. toodeti Saksa Demokraatlikus Vabariigis 28,7 miljardit kW/t elektrienergiat, mis ülestas enam kui kahekordselt sõjaeelse (1936. a.) elektrienergia toodangu (14,0 miljardit kW/t). Viisaastaku algul toodeti 19,5 miljardit kW/t.[5]

---

[1] Р. А. Белоусов, lk. 55.
[2] Sealsamas.
[3] Sealsamas, lk. 56.
[4] Sealsamas.
[5] Sealsamas.

Võttes aluseks 1936.a. andmed, näeme, et ajavahemikul 1936. - 1955.a. arenes energeetikatööstus mõnevõrra kiiremini kui tööstus tervikuna. Elektrienergia toodangu poolest 1 elaniku kohta ületas Saksa DV nii Saksa FV kui ka teisi tööstusliikusid arenenud riike. 1956.a. toodeti elektrienergiat ühe elaniku kohta Saksa Demokraatlikus Vabariigis 1772 kWt/t, Inglismaal 1702 kWt/t, Saksa Föderatiivses Vabariigis 1595 kWt/t ja Prantsusmaal 1234 kWt/t.[1]

Elektrienergia aastase kogutoodangu alal oli Saksa DV esimese viieaasta plaani täitmise tulemusena sotsialismimaade hulgas teisel kohal Nõukogude Liidu järel,[2] elektrienergia hulgalt ühe elaniku kohta aga esikohal.[3]

Vaatamata saavutatud edule ei suutnud elektrienergia toodang siiski täielikult rahuldada Saksa DV kõrgetiarenenud tööstuse vajadusi ning seetõttu säilis teatud disproportsioon elektrienergia toodangu ja tarbimise vahel.

Rasketööstuses etendab tähtsat osa <u>küttetööstus</u>. Saksa DV küttemajanduse omapäraks on see, et kõigist energiaallikaist annavad ainuüksi pruun-

---

[1] Rolf Günther. Energieproblem jedermanns Sache. „Neues Deutschland" 3. Dezember 1957.

[2] N. M. Mukin. TDP, 1957, lk. 31.

[3] Развитие экономики стран социалистического лагеря. „Проблемы мира и социализма", 1960, № 11, Приложение, lk. 8.

süsi ja temast saadavad produktid 88,2% (1955.a. andmeil) rahvamajandusele tarvisminevast elektrienergiast. 1955.a. toodetud elektrienergia jagunes energiaallikate järgi järgmiselt: pruunsüsi - 62,7%, pruunsöe brikett ja koks - 25,5%, kivisüsi - 5,9%, hüdroelektrijaamade energia - 2,6%, teised kütuse liigid - 3,3%.[1]

Nagu näha, on kivisöe osa kütuse- ja energiaallikana üsna väike. Saksa DV territooriumil vähesel hulgal leiduvad nafta ja looduslikud gaasid ei etenda tööstuses märkimisväärset osa. Hüdroenergia varud on piiratud. Metsa kütusena ei kasutata. Elektrienergia, gaas ja suur osa vedelkütusest saadakse pruunsöest. Pruunsütt ja temast saadavaid produkte (brikett, koks, gaas) ei kasutata mitte ainult kui põhilist küttematerjali tehastes, elektrijaamades ja transpordis, vaid ka kui tähtsat toorainet keemiatööstuses.

Pruunsöe laialdane kasutamine kütusena ja toorainena on võimalik tänu suurtele pruunsöe varudele Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Suurimaks pruunsöe leiukohaks on Halle-Merseburgi bassein läänes, kus suured 100 m paksused pruunsöe-

---

[1] Р. А. Белоусов, lk. 56-57.

sihid asuvad raid 20 m sügavusel.[1] 14 siinasuva prunnsõekarjääri aastane toodang ulatub kuni 80 milj. t, mis moodustab üle 1/3 Saksa DV aastasest prunnsõe toodangust. Toodangu suur hulk on võimalik just tänu lahtise kaevandamise võimalusele. Ülejäänud neist 14 karjäärist, nimelt Müchelni karjäär peetakse maailma suurimaks. Kinnitusi see karjäär annab 1/10 Saksa DV prunnsõe toodangust.[2]

Maa idaosas saadakse prunnsõlit põhiliselt Senftenbergi basseinis, kus asuvad samuti Saksa DV suured prunnsõe varud (30 miljardil t). Siit saadakse 1/3 Saksa DV prunnsõe toodangust.[3]

Madalalasahtiliste kõrgahjude konstrueerimine andis suurepärase võimaluse prunnsõe kasutamiseks metallurgias, mis omab eriti suure tähtsuse seepärast, et Saksa Demokraatlikus Vabariigis on ainult üks - Zwickau kivisöebassein aastase toodanguga 2,5 - 3 milj. tonni.[4]

Teatavasti tarvitatakse malmi toatmiseks koksi, mida saadakse esmajoones kivisöest. Kuna kivisüsi leidub Saksa Demokraatlikus Vabariigis vähe ja

---

[1] F. Шнитке. „Проблема №1". „Новое время", 1957, №20, lk. 23.
[2] Sealsamas, lk. 25.
[3] А. И. Мухин. TDP, 1957, lk. 30.
[4] Д. А. Белоусов, lk. 57.

pruunsütt on rohkem kui ühelgi teisel maal, siis pidi pruunsüsi asendama koksi tootmises kivisöe. Saksa DV teadlased prof. Rammel ja dr. Bilkenrot töötasid välja meetodi pruunsöest metallurgilise protsessi jaoks kõlbuliku koksi saamiseks. Nende meetodil saadav koks täidab põhiliselt sama ülesande mis kivisöekokski.[1]

Metallurgilise koksi saamiseks pruunsöest ehitati esimesel viisaastakul spetsiaalne koksikeemiline kombinaat Lauchhammeris, kus töötavad 24 koksipatareid koguvõimsusega 1 milj. t pruunsöekoksi ja 500 milj. m^3 gaasi aastas.[2]

Saadud pruunsöekoksi kasutatakse põhiliselt metallurgiakombinaadi „West" madalašahtilistes martäänahjudes. Saksa DV teisteski metallurgiatehastes lisatakse teda martäänahju pandavale särdamispanusele.[3]

Võib liialdamata öelda, et pruunsüsi omab Saksa DV tööstuses esmajärgulist tähtsust, kuna temast sõltub vabariigi kütte ja energiaga varustamine ning samuti annab ta küllaldasel määral toorainet rahvamajanduse mitmetele harudele.[4]

Esimesel viisaastakul jäi aga pruunsöe toodan-

---

[1] H. Otsmaa. Saksa Demokraatlik Vabariik. Tln., 1963, lk. 41-42.
[2] Р. А. Белоусов, lk. 58.
[3] Sealsamas.
[4] Sealsamas.

gu juurdekasv maha tööstuse üldisest juurdekasvust. Põhjuseks oli jälle tootmisvõimsuste puudumine. Senine sisseseade oli vana, oli puudus veerevast koosseisust jne. Brikititehastes andis tunda spetsiaalsete presside ja sisseseade puudus.

Teise põhjusena võiks märkida ka seda, et puunsöe tootmise laiendamiseks eraldatud kapitalimahutused olid piiratud, kuna enamus riiklikest investeeringutest oli suunatud just metallurgia ja raskemasinaehituse arendamisele.[1]

Toodangu tõus sai võimalikuks alles viisaastaku viimastel aastatel, mil kodumaine masinaehitus (eriti Magdeburgi tehased) suutis varustada mäetööstust vajalike mehhanismidega. Viisaastaku lõpul tootmisse juurutatud esmaklassiline tehnika võimaldas tõsta tööviljakust 35 % võrra[2] ja viia aastane toodang 1955. a. 201 milj. tonnini[3], mis on 2 korda rohkem kui enne sõda ja tunduvalt rohkem kui üheski teises riigis maailmas.

Saksa Demokraatlikus Vabariigis on suurepärased võimalused keemiatööstuse arendamiseks. Viisaastaku jooksul suurenes keemiatööstuse toodang 92 % võrra.[4]

---

1 „Новое время", 1957, № 20, lk. 24.
2 Р. А. Белоусов, lk. 59.
3 Форпост социализма, lk. 90.
4 Sealsamas, lk. 72.

Kuivõrd keemiatööstuse toodangu tarbijaks on masinaehitus, siis on vaja jälgida proportsiooni nende kahe tööstusharu arendamisel. Seoses tehnilise progressiga kasvab masinaehituses vajadus plastmasside, kummitoodete, värvide, spetsiaalsete õlide ja teiste keemiatööstuse produktide järele.

Esimesel viisaastakul jäi keemiatööstuse areng mõnevõrra maha masinaehituse arengust, kuid suutis siiski põhiliselt rahuldada masinaehituse vajadused.[1]

Keemiatööstuse paljudest harudest võiks eraldada rea tähtsamaid: põhikeemia, mineraalväetiste, sünteetilise tooraine, vedelkütuse ja farmatseutiliste preparaatide tootmine.[2]

Keemiatööstuse aluseks on niisugused produktid nagu sooda, mitmesugused leelised, kloor ja eriti väävelhape. Keemiatööstuses pole ühtki ala, kus poleks vaja väävelhapet. Väävelhappe tootmise taseme põhjal võib määrata kogu keemiatööstuse arengutaseme. Väävelhapet on vaja soolade ja värvide saamiseks, bensiini ja määrdeõlide puhastamiseks, värviliste ja haruldaste metallide tootmiseks.

Väävelhappe tootmine oli aga pika aja jook-

---

[1] P. A. Tsuroyeob, lk. 62.
[2] Sealsamas.

sul takistatud lähteaine - väävelräha vähesuse tõttu Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Peaaegu kogu väävelhappe tootmine sõltus importtoorainest ning seetõttu oli väävelhappe tootmine piiratud. Pärast pingutavaid uurimusi leiti võimalused väävelhappe saamiseks väävelhapust magneesiumist ja kipsist, mida Saksa DV territooriumil leidub küllaldaselt. Esimesel viisaastakul ehitati Wolfenisse spetsiaalne väävelhappetehas ning tänu sellele toodeti 1955.a. väävelhapet peaaegu 2 korda rohkem kui 1950.a. Nüüd suutis keemiatööstus rahuldada peaaegu täielikult rahvamajanduse nõudmised väävelhappe alal.[1]

Peaaegu samaväärset tähtsust väävelhappe kõrval omavad ka leeliseline ja kaltsineeritud sooda. Sooda vähesuse tõttu tekkisid esimesel viisaastakul raskused pesemisvahendite tootmises ja elanikkonna seebiga varustamisel. Tootmisvõimsuste laiendamine võimaldas viisaastaku lõpul lahendada selle probleemi. Buchenau soodatehases, kus anti ekspluatatsiooni 5 uut ahju, suurenes sooda toodang viisaastaku jooksul 1,6 korda.[2]

Põhikeemia areng võimaldas tõsta ka mineraalväetiste toodangut ning viisaastaku lõpul suutis keemiatööstus katta põllumajanduse vajadused

[1] P. A. Buroycob, lk. 63.
[2] Sealsamas.

soali- ja lämmastiksväetiste alal. Kogu viisaastaku jooksul oli aga tervalt päevakorras fosforväetiste tootmise küsimus. Uute tehaste ehitamine ja olemasolevate võimsuste laiendamine ei oleks suutnud lahendada seda probleemi, kuna puudus oli just toorainest.[1]

Tänu 1951. a. Nõukogude Liiduga sõlmitud pikaajalisele kaubalepingule oli võimalik varustada keemiatööstus fosforväetiste tootmiseks vajaliku toorainega. Pärast seda, kui väävelhappe õnnestus saada kipsist, väis fosforväetiste tootmine toimuda mõningal määral ka kodumaise tooraine baasil.[2]

Esimesel viisaastakul saavutas suure edu sünteetiliste toorainete tootmine. Orgaanilist süntezi käsitlev keemia etendab üha suuremat tähtsust masinaehituse, tekstiil- ja kergetööstuse varustamisel toorainega.

Esimesel viisaastakul toodetud sünteetilist toorainet väiks jagada järgmistesse gruppidesse - plastmassid, sünteetiline kautšuk ja sünteetilised kiud.[3]

Paljude plastmasside tootmisel on lähtevaineks fenool ning peab ütlema, et plastmasside laialdane tootmine sai võimalikuks pärast seda kui

---

[1] D. A. Šurovcev, lk. 64.
[2] Sealsamas.
[3] Sealsamas, lk. 65.

arastati fenooli saamise võimalus prunnsõõlist. Plastmasse kasutatakse elektrotehnikas, täppismehaanikas, optikas ja masinaehituses.[1]

Sünteetilise kautšuki tootmine oli Ida-Saksamaal juba enne II maailmasõda tugevasti arenenud. Kuid autotranspordi kasv, laialdase MTJ võrgu loomine ning jalgrataste massiline kasutamine ja suurenev nõudmine rummist laiatarbekaupade järgi nõudsid sünteetilise kautšuki tootmise laiendamist. Põhilised raskused sünteetilise kautšuki tootmisel tekkisid seoses defitsiidiga elektrienergia alal, sest sünteetilise kautšuki lähteaine-kaltsiumkarbiidi saamiseks kulub palju elektrienergiat.[2]

Praegu kogu sünteetilise kautšuki tootmine on koondunud Merseburgi lähedal asuvasse keemiatehasesse „Bunawerke", kus toodetakse ka kaltsiumkarbiidi.[3]

On tiada, et tekstiiltööstus oli juba enne II maailmasõda üks arenenumaid kergetööstuse harusid Saksamaal. Samuti on üldtuntud fakt, et Saksamaa ei omanud küllaldaselt tekstiiltööstusele vajalikku toorainet - puuvilla ja villa, mistõttu vabrikud kannatasid alakoormatuse all.

---

[1] Д. А. Бычков, lk. 65.
[2] Sealsamas, lk. 66.
[3] А. И. Мухин. ТДР, 1962, lk. 49.

Ka pärast sõda jäi tervalt päevakorda tekstiiltööstuse varustamine toorainega. Appi pidi tulema keemiatööstus ning esimesest viiveaasta plaanis nähtigi ette kunst- ja sünteetilise kiu tootmise järsk tõus.[1] Selle ülesande lahendamisel põrkuti jälle vastu tselluloosi, sest kunstkiu tootmiseks vajalikku tselluloosi ja väävelhapet ei jätkunud külvaldusest.[1]

Nagu nägime eespool, lahenes väävelhappe saamise küsimus ning ka tselluloosi tootmise küsimus lahendati eduvalt. Seniini oli tselluloosi varre saada metsamaterjali rähesuse tõttu. Nüüd aga hakati tselluloosi tootma õlgedest.

Juba 1955.a. toodeti Saksa Demokraatlikus Vabariigis ühe elaniku kohta kunstkiudu 2 korda rohkem kui NSVL-s, 2,5 korda rohkem kui Inglismaal ja Saksa Föderatiivses Vabariigis 1953.a.[2]

Nii Ennestus keemiatööstuse abil kindlustada tekstiiltööstus vajaliku toorainega.

Ühes suurimas kunstkiudu tootvas tehases oli W. Pieck nimeline tehas Schwarzis.[3]

Keemiatööstuses omab tähtsat kohta ka sünteetiliste vedelkütuste tootmine puumõest.

Eelpool öeldut kokku võttes võib märkida, et

---

[1] Planirovanie narodnogo hozjaistva, lk. 81.
[2] P. A. Belousov, lk. 90.
[3] Svalsamas, lk. 67.

esimese viisaastaku jooksul saavutati Saksa Demokraatliku Vabariigis suurt edu disproportsioonide likvideerimisel metallurgia- ja energeetikatööstuses. Nimetatud tööstushaarde kiire areng lõi eeldused ka masinaehituse ja keemiatööstuse kiireks arenguks.

Rasketööstuse kiire areng avaldas mõju ka tootmise senisele paiknemisele. Kui taastamisperioodil ei toimunud tähelepanuväärseid muutusi tootmise senises paiknemises ja vida asjaolusid isegi soodustas tööstuse senist asetumist, siis esimese viisaastaku kohta seda enam öelda ei saa.

Rahvamajanduse arengu tulemusena esimesel viisaastakul võiks tootlike jõudude paigutust Saksa DV territooriumil iseloomustada järgmiselt.

1. Majanduslike disproportsioonide pehmendamiseks ja tooraine impordi vähendamiseks oma loodusliku ressursside täielik ja kompleksne kasutamine.

Aastail 1949-1958 kulutati Saksa Demokraatliku Vabariigis geoloogilisteks uurimistöödeks 550 milj. marka. Esimese viisaastaku jooksul antii uurimistööde tulemusena ekspluatatsiooni 396 leiukohta väärtuslike maapõuevarade üldmahuga 3,5 miljardit t. Sellega oli pandud lääne-saksa teadlaste „teooriad" Mansfeldi vase- ja Sangerhausi kiviõe-

kaevanduste ammendatusest, nafta puudumisest Ida-Saksamaal jne. Sageli on vanades leiukohtades avastatud uue maapõuerava olemasolu. Nii on näiteks Aaagimägedes avastatud Euroopa suurimad uraanilademed, samuti suurel hulgal niklit, inglistina, tsinki, volframi ning väärelmähka. On suurenenud ka Zwickau ja Freitali kivisöebasseinide tähtsus.[1]

Eriti intensiivselt toimusid geoloogilised uurimised Saksa DV tööstuslikult mahajäänud põhja- ja kesknajoonides. Ja peab mainima, et nende uurimustega pandi alus pruunsöe kaevandamisele Senftenbergi bassiinis, mis vanade pruunsöebasseinide Halle ja Bonna kõrval on kasvamas tähtsaimaks pruunsöe kaevandamise keskuseks. Pruunsöe kaevandamine Senftenbergis suurenes eriti pärast seda, kui tööstati välja pruunsöest metallurgilise koksi saamise tehnoloogiline protsess. Kui 1951. a. andis Senftenbergi bassein 31,4 %, siis 1957. a. (ajaliselt küll veidi ettejuhtates, kuid 1955. a. kohta pole andmeid) juba 36 % Saksa DV pruunsöetoodangust.[2]

Samuti avastati Saksa Demokraatlikus Vabariigis umbes 10 nafta leiukohta[3] Rostocki, Mag-

---

1 „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 93.
2 Sealsamas, lk. 94.
3 Sealsamas.

Lübingi ja Erfurdi piirkonnas.[1]

Pärast seda, kui õnnestus saada räävelkapet sipsist ja magneesiumsulfaadist, asuti intensiivselt sipsi vaerandamisele Niedersachswerfeni rajoonis (Erfurdi piirkond) ja magneesiumsulfaadi tootmisele Werra basseinis (Suhli piirkond). See võimaldas vähendada räävelvõha importi.[2]

2. Uute tööstuslike keskuste loomine võimalikult lähedale tarbiratele piirkondadele, toorainele ja energiaallikatele. Lisaveetarale toorainele basseinvete tööstushaarde loomine võimalikult riigipiiri lähedal või sadamalinnades, et vähendada ebaratsionaalseid vedusid.[3]

Arvestades asjaolu, et metallurgiakombinaat „Ost" hakkab töötama Nõukogude Liidust tuleva varamaagi ning Poola NV ja NSVL sinisõe ja korsi baasil[4], ehitati ka võimalikult Saksa DV idaossa. Metallurgiakombinaat asub just Oder-Spree kanali ja Oderi ühinemiskohal, mistõttu tooraine transport mööda veeteed tuleb suhteliselt odav.[5] „Ost" vahuldab metalliga Berliini, Saksa DV lõunaosa masinaehituse ja Rostocki laev-

---

1 A. M. Мухин. ГДР, 1962, lk. 14.
2 „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 94.
3 Sealsamas.
4 Sealsamas.
5 A. M. Мухин. ГДР, 1962, lk. 112.

valitsuse rajadused.

Lääneosadele - Magdeburgi ja Halluse rajoonidele masinaehitust varustab „West" Calbes, mis kasutab ainult kodumaist tooraine - rauamaaki Harbkest (60 km Calbest) ja Velpkest, pruunsöekoksi Leuchhammerist.[1]

Eelpoolmainitud printsiibi elluviimine võimaldab vähendada transpordikulusid ning aitab kaasa teatud rajoonide üha silgepiirilisemale spetsialiseerumisele ja tööviljakuse tõusule nagu rahvamajanduse ulatuses.

3. Tööstuse arendamine majanduslikult väheareneud rajoonides.

Esimese viieaasta plaani seaduses märgiti, et uute ettevõtete asukoha valimisel ja olemasolevate ettevõtete laiendamisel on vajalik majanduslike ja tehniliste võimaluste raames anda võimalus tööstuslikult vähemareneud rajoonide eelisarendamiseks. Niisuguste piirkondade hulka võiks lugeda Rostocki, Schwerini, Neubrandenburgi, Potsdami, Frankfurti, Cottbusi ja Magdeburgi põhjaosa.[2]

Nägime juba eespool, et Rostockis areneb kiiresti uus tööstusharu - laevaehitus. Potsdamis ja Frankfurdis aga mustmetallurgia ning Cottbuses

---

[1] А. И. Мухин. ГДР, 1962, lk. 126-127.
[2] „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 95.

pruunsöe-, elektrienergia- ja keemiatööstus. Schwerin ja Neubrandenburg jäid põhiliselt ikka veel agraarseteks.

Uute rajoonide kasutuselevõtt aitab kaasa tööstuse ühtlasemale paigutusele Saksa DV territooriumil.

4. Suurt töökulu nõudvate tööstusharude arendamine rajoonides, kuhu juba varem oli koondunud teatud tööstusharu ja vastav kvalifitseeritud kaader. Suurt energiakulu nõudvate tööstusharude koondamine energiaallikate lähedale.

Suureks elektrotehnikatööstuse keskuseks kujunes Berliini demokraatlik sektor. Vaatamata sellele, et põhilised elektrotehnikatehased jäid Saksa FV territooriumile, oli Ida-Berliinis küllaldaselt kvalifitseeritud kaadrit. Kui 1936.a. andis Berliini demokraatlik sektor 24% kogu Berliini elektrotehnika toodangust, siis 1954.a. andis ta juba 55,4%.[1]

Halle tööstuslikku rajooni, kus toodeti umbes 1/4 Saksa Demokraatlikus Vabariigis toodetud elektrienergiast, koondusid suurt energiakulu nõudvad tööstusharud - mäetööstus (andis 1959.a. 29,4% kogu Saksa DV mäetööstuse toodangust), värviline metallurgia (21,9% värvilise metallurgia ko-

---

[1] „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 95-96.

gutoodangust) ja keemiatööstus (42,3% keemiatööstuse kogutoodangust).[1]

Saksa DV lõunaosas jätkus endiselt esmaklassilise masinaehituse, tekstiiltööstuse ja teiste ajalooliselt siinarenenud tööstusharude areng.[2]

Peab aga märkima, et nendes tööstusrajoonides toimusid siiski struktuursed muutused, mis on seotud just nende tööstusharude eelisarenguga, milledest sõltub Saksamaa lõhenemise tõttu tekkinud disproportsiooni likvideerimine.[3]

Eelnevalt käsitlesime Saksa DV tööstuse arengut põhiliselt kodumaise toorainebaasi väljaarendamise ja oma rasketööstuse loomise alusel, mis kahtlemata on ka kõige tähtsam disproportsioonide ületamisel. Kõigele vaatamata on aga Saksa DV tööstuslik toorainebaas väga kitsas ning see tingib tema majanduse eripärase struktuuri - töötlev tööstus kasutab suures osas importtoorainet, mille saamiseks tuleb suur osa tööstuslikust produktsioonist eksportida.

Nii näiteks pidi Saksa DV 1955.a. importima 70% tööstusele vajalikust kivisöest, 45% tarvisminevast rauamaagist, 30% vaske ja 100% puuvilla.[4]

---

[1] А. И. Мухин. ГДР, 1962, lk. 132.
[2] „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 96.
[3] Sealsamas.
[4] „Вопросы экономики", 1958, № 5, lk. 85.

Tolleaegne Saksa DV täievoliline suursaadik NSV Liidus I. König märkis oma loengus 25. aprillil 1958. a. Üleliidulise PTTLÜ Kesklektooriumis, et pole maailmas teist niisugust tööstuslikult kõrgeltarenenud maad, mille tööstus nii tugevasti sõltuks impordist ja tunneks vajadust ekspordi järele kui Saksa DV.[1]

Kahtlemata oleks nn. Saksamaa sisekaubandus Saksa DV ja Saksa FV vahel mõlemale riigile kasulik ja demokraatlik Saksamaa on selle poole ka pidevalt püüdnud. Bonni valitsevad ringkonnad aga püüavad igati taolist kaubandust takistada, kartes, et see võiks kasu tuua Saksa Demokraatlikule Vabariigile. Siinkohal võiks meenutada vanasõna, et kui siga molli ümber lükkab, siis teeb ta sellega halba ainult endale.

Sotsialisliku maailmasüsteemi olemasolu tingimustes oli võimalik Saksa DV kitsa tooraine-baasiga majanduse lülitumine ülemaailmsesse sotsialistliku majanduse süsteemi. Muutused Saksa DV majanduses, eriti aga kodumaise rasketööstuse loomine ja selle küre areng olid võimalikud tänu tihedale majanduslikule koostööle Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maadega,

---

[1] U. Kärner, lk. 12.

kus on rikkalikud loodusvarud ning on seepärast võimelised kaubavahetuse korras rahuldama Saksa DV tööstuse kasvavaid vajadusi tooraine alal. Samuti on sotsialismimaade näol kindlustatud turg Saksa DV tööstustoodangule, eriti aga masinaehituse, täppismehaanika, optika, elektrotehnika ja kergetööstuse mitmesugusele toodangule.[1]

Peaaegu 3/4 kogu Saksa DV väliskaubandusest 1953.a. moodustas kaubavahetus Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia maadega.[2]

Vastavalt 1950.a. aprillis Nõukogude Liidu ja Saksa DV vahel sõlmitud kokkuleppele suurenes 1950.a. kaubavahetus mainitud riikide vahel 35% võrreldes 1949.a. Ka järgnevad kaubanduskokkulepped aastaiks 1951 ja 1952 nägid ette kaubavahetuse tunduva suurenemise.[3]

Saksa DV rahvamajanduse tugevnemine võimaldas sõlmida 27. sept. 1951.a. pikaajalise majandusliku kokkuleppe vastastikuste kaubasaadetiste alal Nõukogude Liiduga, mis nägi ette kaubavahetuse tunduva suurenemise aastail 1952-1955.[4]

1953.a. aprillis kirjutati alla protokollile

---

[1] О. Гофман, Б. Грос. Внешняя торговля Германской Демократической Республики. „Народное хозяйство ГДР". М., 1961, lk. 399.

[2] Г. Б. Герцович. Развитие мирной экономики в Германской Демократической Республике. М., 1954, lk. 160.

[3] Sealsamas, lk. 161.

[4] Sealsamas, lk. 161.

vastastikuste kaubasaadetiste kohta 1953. aastaks.[1]

Sama aasta augustis Moskvas toimunud läbirääkimiste tulemusena kirjutati alla lepingule täiendavate kaubasaadetiste kohta 590 milj. rubla ulatuses. Selle alusel saadi Nõukogude Liidust 2 150 tuh. t kivisütt, 236 tuh. t valtsmetalli, 14 tuh. t värvilisi metalle, üle 30 tuh. t kontsentreeritud apatiiti, 10 tuh. t puuvillakedrust jne.[2] Suga just tööstusele tarvisminer tooraine. Saksa DV omalt poolt saatis NSV Liitu mäe- ja elektrotehnikatööstuse sisseseadet, tööpinke, remicaale ja mitmesuguseid laiatarbekaupu.[3]

Nende läbirääkimiste tulemusena anti Saksa Demokraatlikule Vabariigile ka 485 milj. rubla ulatuses laenu soodustatud tingimustel.[4]

Vastavalt Moskva läbirääkimistel saavutatud kokkuleppele vabastati Saksa DV reparatsioonitasumisest alates 1. jaanuarist 1954. a. Samuti vabastati võlgade tasumisest NSV Liidule, millised olid tekkinud seoses nõukogude okupatsioonivägede siinviibimisega. Läbirääkimistel määrati kindlaks, et okupatsioonivägedega seotud kulutused ei tohi ületada 5 % riigieelarve summadest.[5]

---

1 Т.Б. Герцович, lk. 161-162.
2 М. Серебряный. Роль финансов и кредитов в развитии экономики и культуры ГДР. „Финансы и кредит СССР", 1954, № 4, lk. 85-86.
3 Т.Б. Герцович, lk. 162.
4 „Финансы и кредит СССР", 1954, № 4, lk. 85.
5 Sealsamas.

Sellega oli Saksa DV täielikult vabastatud kõigist riiklikest võlgadest Nõukogude Liidule, mis olid tekkinud sõja tagajärjel.

13. veebruaril 1954. a. kirjutati Saksa DV ja NSVL poolt alla lepingule vastastikuste kaubasaadetiste kohta 1954. aastaks. Nende kaubanduslike läbirääkimiste ajal juhiti tähelepanu just sellele, et Saksa DV finants- ja majanduslike kohustuste ärajäämisega Nõukogude Liidu vastu vabaneb Saksa Demokraatlikul Vabariigil suurel hulgal kaupa, mida ta võib nüüd oma huvides realiseerida.[1]

Lepingus nähti ette kaubavahetuse tundur suurenemine 1954. aastaks. Võrreldes 1950. a., mil sõlmiti esimene kaubaleping NSVL ja Saksa DV vahel, suurenes kaubavahetus Nõukogude Liiduga 1954. aastaks peaaegu 3 korda.[2]

1954. a. ostis Nõukogude Liit Saksa Demokraatlikult Vabariigilt laevu, vaguneid, mitmesugust vasketööstuse sisseseadet[3] ja teisi kaupu. Saksa Demokraatlikku Vabariiki saadeti musti ja värvilisi metalle, villa ja puuvilla, teravilja, toiduaineid ning teisi vajalikke kaupu.[4]

---

[1] T. B. Tepyobur, lk. 162.
[2] Sealsamas.
[3] Varem saadeti see toodang NSV Liitu reparatsioonina
[4] T. B. Tepyobur, lk. 163.

22. juunil 1954. a. kirjutati Saksa DV ja NSVL poolt alla lepingule täiendavate kaubasaadetiste kohta 1954. aastaks, mis oli eriti vajalik Saksa DV tööstuse varustamiseks vajaliku toorainega.[1]

Nõukogude Liidu kui Saksa DV kõige tähtsama kaubandusliku partneri tähtsus on eriti suur Saksa Demokraatliku tööstuse varustamisel importtoorainega. 1955. a. moodustasid tööstuslik tooraine, küte ja poolfabrikaadid peaaegu 75% kaupadest, mida NSVL eksportis Saksa Demokraatlikku Vabariiki.[2]

Suurt tähtsust omas ka kaubavahetus rahvademokraatia maadega Euroopas ja Aasias. Nende seas omas erilise koha kaubavahetus Poola Rahvavabariigiga. Peale toiduainete sai Saksa DV Poolast suurel hulgal metallurgiale vajalikku kivisöekoksi ja kivisütt, mis täielikult rahuldas Saksa DV metallurgia vajadused.[3]

1955. a. moodustas kaubavahetus Poola Rahvavabariigiga 13,5 % Saksa DV kaubandusest sotsialismimaadega.[4]

Tšehhoslovakkiast sai Saksa DV koksi, sissesea-

---

[1] Г. Б. Герцович, lk. 163.
[2] „Вопросы экономики", 1958, №5, lk. 84.
[3] Г. Б. Герцович, lk. 163.
[4] Р. А. Белоусов, lk. 114.

det metallurgiatööstusele ja mitmesuguseid tööstuslikku materjali.

Kaubavahetus Saksa DV kaubanimetuste järgi

Kaubavahetus Saksa DV kaubanimetuste järgi

Kaubavahetus Saksa DV kaubanimetuste järgi

III peatükk

Kütte ja toorainebaaside laiendamine rasketööstuse tehnilise rekonstrueerimise teel teisel viisaastakul.

Rahvamajanduse arendamise esimese viieaasta plaani edukas täitmine võimaldas asuda teise viieaasta plaani väljatöötamisele.

Direktiivid teise viieaasta plaani kohta võeti vastu Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei III konverentsil 1956. a. märtsis. 1958. a. algul Saksa DV Rahvakoda täpsustas neid direktiive ja võttis vastu seaduse rahvamajanduse arendamise teise viieaasta plaani kohta aastaiks 1956 - 1960.[1]

1954. a. võttis Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu[2] IV istung vastu otsuse abistami-

---

[1] Gesetz über den Zweiten Fünfjahrplan zur Entwicklung der Volkswirtschaft in der Deutschen Demokratischen Republik für die Jahre 1956 bis 1960. „Neues Deutschland" 9. Januar 1958.

[2] Saksa DV kuulub sinna alates 1950. a.

se nõukogude kuulsate riikide rahvamajanduse plaanide koordineerimise kohta[1] aastaiks 1956-1960, mis pani aluse uuele etapile sotsialismileeri riikide vastastikuses majanduslikus koostöös. Sotsialismimaade rahvamajanduse plaanide koordineerimisel arvestatakse iga riigi tööstuse ja põllumajanduse igakülgse arendamise ja ka kogu sotsialismileeri majandusliku tugevdamise võimalusi.

Nagu märgiti SEDP V kongressil 1958. a., oli ka Saksa DV rahvamajanduse arendamise teine viieaasta plaan kooskõlastatud teiste sotsialismimaade rahvamajanduse plaanidega ning selle aluseel oli sõlmitud rida pikaajalisi majanduslikke ja kaubanduslikke lepinguid.[2]

Vastavalt rahvamajanduse plaanide koordineerimisele ja tööjaotuse kujunemisele sotsialismimaade vahel on võimalik igal vastastikuse majandusliku Abistamise Nõukogu kuuluval riigil arendada neid tööstusharusid, mis kõige enam sobivad tema majanduse struktuuri, toorainebaasi ja kvalifitseeritud kaadri olemas-

---

[1] Н. И. Иванов. Экономическое сотрудничество и взаимопомощь стран социализма. М., 1962, lk. 252.

[2] Отчёт Центрального Комитета СЕПГ V съезду Социалистической Единой Партии Германии. Делегатам V съезда Социалистической Единой Партии Германии. „V съезд Социалистической Единой Партии Германии". М., 1959, lk. 254.

aluga.

Saksa Demokraatlikus Vabariigis on niisugusteks tööstushaudeks masinaehitus ja keemiatööstus, mis ka varem olid siin juhtivad tööstushaud.

Kuna Saksa DV oli Nõukogude Liidu jäävel teisel kohal masinaehituse toodangu poolest sotsialismimaade hulgas, siis omas masinaehituse siire arendamine suure tähtsuse kogu sotsialismi majandussüsteemi tugevdamisel, kuna kauabaraehituse korras Saksa Demokraatlikust Vabariigist saadud masinad olid ja on ka praegu vajalikud sotsialismi materiaal-tehnilise baasi loomiseks kõigis rahvademokraatia maades.

Vastavalt rahvusvahelise tööjaotuse kujunemisele sotsialismimaade vahel, pööratigi teisel viisaastakul suur tähelepanu nende tööstushaude toodangu suurendamisele.

Teise viieaasta plaani täitmise tulemusena pidi Saksa DV tööstustoodang 1960. a. ulatuma 63,6 miljardi margani, mis on 38 % võrra rohkem kui 1955. a.[1] Tootmisvahendite tootmine pidi tõusma 40% ja tarbimisvahendite tootmine 33% võrra võrreldes 1955. a.[2] Masinaehituses nähti tõus ette 57 % ja keemiatööstuses 34 % võrra.[3]

---

1 „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 4.
2 Sealsamas, lk. 3.
3 Sealsamas, lk. 7.

Jätkates sotsialistliku ülesehitustöö eelmiste aastate põhijooni, seadis teine viieaasta plaan Saksa DV tööstuse ette rea iseloomulikke ülesandeid, mis on seotud eelkõige kütte- ja toorainebaaside laiendamisega kiire tehnilise progressi ja tööviljakuse tõusu alusel.

Saksa DV tööstuse taastamine kaheaasta plaani raames toimus vana tehnika baasil. Ka esimese viisaastaku jooksul ei olnud võimalik kasutada täiesti uut tehnikat, kuna kõik pingutused olid suunatud Saksamaa lõhenemise tõttu tekkinud disproportsiooni likvideerimisele tooraine- ja töötleva tööstuse vahel. Esimese viisaastaku jooksul oli põhiline osa riigi summadest suunatud puuduvate toorainebaaside ja tööstusharude loomisele, mistõttu osa vanu tööstusettevõtteid, nende hulgas ka masinaehituse- ja keemiatehased, said minimaalselt rahalisi vahendeid oma sisseseade uuendamiseks.

Esimesel viisaastakul ehitatud tehased olid varustatud kaasaegse tehnikaga ja siin saavutati ka kõige paremaid töötulemusi, kuid sageli oli ka siin uue tehnoloogia rakendamine takistatud vajaliku mööte- ja reguleeriva aparatuuri puudumise tõttu.[1]

---

[1] Р. А. Белоусов, lk. 76-77.

Uue tehnika juurutamise osas oli tähelepanuväärsete edusammude kõrval ka tõsiseid puudusi. 1956. a. oli näiteks umbes 3/4 kogu tööstuses kasutuselolevast masinapargist töötanud üle 10 aasta. Suur osa tööpinkidest oli vananenud nii moraalselt kui ka füüsiliselt.[1] See aga pidurdas tööviljakuse tõusu ja viis toodangu omahinna suurenemisele.

Tööstusliku sisseseade madal tehniline tase ei võimaldanud vajalikul määral tõsta ka toodangu kvaliteeti ja parandada masinaehituses toodetavate sisseseadete ja masinate konstruktsiooni. Võrreldes teiste maade masinaehituse toodanguga kõikus Saksa Demokraatlikus Vabariigis väljalastavate masinate ja agregaatide tehniline tase väga tugevasti. Saksa DV spetsialistide arvates oli umbes pool siin toodetavatest täppismehaanika ja optika seadmetest saavutanud maailmaklassi või isegi ületanud selle.[2] Samal ajal aga masinaehituse toodang autode, traktorite, mõnede tööpinkide, keemiatööstuse aparatuuri, põllutöömasinate ja tekstiiltööstuse sisseseade osas oli tehniliselt madalamal tasemel kui teistes maades (sealhulgas ka

---

[1] P. A. Buroycob, lk. 77.
[2] Sealsamas, lk. 78.

madalamale kui Saksa Föderatiivsele Vabariigile).[1]

Kuna esimesel viisaastakul loodi rõhumaise metallurgiatööstuse rajamisega eeldused masinaehituse kiireks arenguks, siis oli teisel viisaastakul võimalik asuda kogu tööstuse sisseseade moderniseerimisele, tootmise mehhaniseerimisele ja automatiseerimisele. Kuigi selle ülesande elluviimine nõuab pikemat perioodi, kujutas teine viisaastak esimest etappi sel alal.

Teises viisaasta plaanis oli seatud suur, kuid realjumes reaalne ülesanne - saavutada tootmisprotsesside automatiseerimise teel maailmatasse kõigis tähtsamates tööstusharudes.[2] Enamus tööstusse paigutatavatest kapitalimahutustest teisel viisaastakul nähti ette just tootmise täiustamiseks ja mehhaniseerimiseks rasketööstuses. Samuti nähti ette struktuurseid muutusi tööstusse paigutatud kapitalimahutuste osas. Kui 1951-1955.a. moodustasid kulutused sisseseade jaoks 42% kõigist tööstusse paigutatud investeeringutest ja ülejäänu kulus ehitus- ja montaažitöödeks, siis teisel viisaastakul kulutused sisseseade jaoks moodustasid juba üle poole kõigist tööstusse paigutatud summadest.[3]

---

[1] P. A. Baranjeob, lk. 77-78.

[2] „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 14.

[3] P. A. Baranjeob, lk. 79-80.

Seega pöörati teisel viisaastakul peatähelepanu juba olemasolevate tootmisvõimsuste rekonstruerimisele ja moderniseerimisele.

Tehnilise rekonstruerimise plaani elluviimine seadis järjekordselt suured ülesanded rasketööstuse ette.

SSÜP on mitmel korral rõhutanud, et kogu Saksa DV tööstuse arengutempo sõltub söe- ja elektrienergiatööstuse tasemest.

Seoses sellega, et esimesel viisaastakul ei suudetud täielikult lahendada tööstuse kütte ja toorainega varustamise küsimust, tekkis teise viisaastaku algul rida raskusi. Kui 1954.a. ulatus tööstuse aastane toodang 3,6 miljardi margani, siis järgnevatel aastatel see langes – 1955.a. 3,4 miljardit marka, 1956.a. 2,8 miljardit marka. Uus tõus saavutati alles 1957.a., mil tööstuse toodang ulatus 3,8 miljardi margani.[1]

Nagu märgiti SSÜP III konverentsi direktiivides, oli teisel viisaastakul tööstuse põhiülesandeks tõsta masinaehituse tehnilist taset ja kindlustada energeetika- ja küttetööstuse eelisarendamine võrreldes kõigi teiste tööstusharudega.[2]

---

[1] V cxezg, lk. 257.

[2] Direktive der 3. Parteikonferenz der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands für der zweiten Fünfjahrplan zur Entwicklung der Volkswirtschaft in der Deutschen Demokratischen Republik 1956 bis 1960. „Neues Deutschland" 1. April 1956.

Kuna rahvamajanduse plaanid mõnedes sotsialismimaades muutusid, siis ei saanud Saksa DV sealt importida enam rajalikul määral tooraine ja kütet.[1]

1956.a. toodeti Saksa Demokraatlikus Vabariigis 205,9 milj. t pruunsütt[2], kuid seda oli ikka veel vähe. Põhjus seisis selles, et 1956.a. lõpul vähenes kivisöe sissevedu Poolast ja Ungarist, mistõttu puudus kivisüsi tuli asendada pruunsöega.

1956/57.a. talvel kujunes raske olukord vabariigi küttemajanduses. Pehme ilmastiku tõttu ei kujunenud see siiski katastroofiliseks. Peab ütlema, et kuna esimesel viisaastakul olid põhilised kapitalimahutused suunatud tootmisvahendeid tootvatesse metallurgiatööstusse ja raskemasinaehitusse, siis palnid küllaldaselt vahendeid pruunsöe-karjääride rajamiseks. Seetõttu jäi söekarjääride rajamine maha vajalikust pruunsöe mahust ja suurenes karjääride arv, kus varud olid juba ammendatud. Perioodil 1948-1956.a. tööstasid 36 pruunsöekarjääri võimsusega 90,6 milj. t aastas. Samal ajal anti ekspluatatsiooni uusi karjääre aastase võimsusega vaid 65 milj. t.[3] On aga teada, et pruun-

---

[1] V eszg., lk. 257.
[2] Bericht über die Erfüllung des Volkswirtschaftsplanes im Jahre 1957. „Neues Deutschland" 28. Februar 1958, lk. 3.
[3] P. A. Baranov, lk. 84.

söetoodang suurenes 135 milj. tonnilt 1950.a. 205,9 milj. tonnini 1956.a. Tulemuseks oli see, et kaevandamiseks ettevalmistatud pruunsöe hulk isegi vähenes.

1957.a. jaanuaris toimunud NSVL Keskkomitee 30. pleenumil märkis riikliku plaanikomisjoni esimees Bruno Leuschner, et kogu majanduse oleviku ja tuleviku sõltub kaevandatava söe hulgast.[1]

Kütteprobleemi käsitles pleenumil ka peaminister O. Grotewohl, kes märkis, et seniini pole söetööstuse arendamisele küllaldaselt tähelepanu pööratud.[2]

21. märtsil 1957.a. võttis Saksa DV Ministrite Nõukogu vastu programmi sõe- ja energeetikatööstuse arendamise kohta.[3]

Vaatamata sellele, et suure söevarjääri rajamine nõuab 3-5 aastat, nähti programmis ette nii kivi- kui ka pruunsöe tootmise kiire tõus juba teise viisaastaku jooksul.

Kui NSÜP III konverentsi direktiividest tuleb viieaasta plaani kohta nähti ette kivisöe toodang 2,7 milj. t ulatuses 1960.a. ja pruunsöe toodang 235 milj. t ulatuses, siis 1957.a. märtsis vastuvõetud programmi kohaselt pidi kivisöe toodang

---

1 „Новое время", 1957, № 20, lk. 24.
2 Sealsamas.
3 Sealsamas.

1960. a. ulatuma 2,9 milj. tonnini ja pruunsõe toodang 248,6 milj. tonnini.[1]

Toodangu ülalmainitud taseme saavutamiseks nägi programm ette 24 suure karjääri rajamise üldvõimsusega 80 milj. t sütt aastas.[2]

Ka 1958. a. vastuvõetud teise viieaasta plaani seaduses märgiti, et viisaastaku jooksul tuleb luua uued tootmisvõimsused 80 milj. t pruunsõe kaevandamiseks ning 1960. a. peab pruunsõe toodang ulatuma 244 milj. tonnini[3] (seega siiski mõnevõrra vähem kui 1957. a. märtsis vastuvõetud programmis).

Pruunsõe toodangu tõusu tähtsaks tingimuseks oli tööviljakuse tõus olemasolevate mehhanismide ratsionaalsema kasutamise ja tootmisprotsesside edasise mehhaniseerimise ja automatiseerimise teel.

Peab ütlema, et mehhaniseerimise tase sõetööstuses oli kõrgem kui teistes tööstusharudes. Lahtistes karjäärides toimus kaevandamine spetsiaalsete eemaleveeretamissildade abil, milledest suurimate võimsus ulatus kuni 100 tuh. m³ sõekrunti ööpäevas. Ilma inimese käte vaevata oli niisuguste sildade abil võimalik kaevandada sadu tuhandeid tonne pruunsütt. Neid võimsaid mehhanisme ei

---

1 „Новое время", 1957, №20, lk. 24.
2 Р. А. Бугаусов, lk. 85.
3 „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 5.

kasutatud aga täiskoormusega. Esimese viisaastaku lõpul seisid näiteks eemaleveeretamissillad kuni 30% kogu tööajast ning teised mehhanismid isegi kuni 50-60%.[1] Seisakute peamiseks põhjuseks oli karjääride veereva koosseisu vähesus ja transpordi nõrk organiseerimine.

Teine viieaasta plaan määras pruunsöetööstuse arengu pikemaks perioodiks kui viisaastak. Viisaastaku tähtsaima ülesandena nähti ette Euroopa suurima pruunsöekombinaadi „Schwarze Pumpe" ehitamine Cottbuse piirkonnas, mille ehitustööd algasid juba 1955.a. lõpul. Kombinaat ühendab nii pruunsöekarjäärid, briketitehased, elektrijaamad kui ka koksitehased. Kombinaat pidi valmima teise ja kolmanda viisaastaku suurima ehitusena. 1957.a. pandi siin alus esimesele pruunsöekarjäärile ja briketitehasele, mis juba 1959.a. tööle hakkasid.[2]

Kogu kombinaadi ehitamisel kasutati tehnika uusimaid saavutusi. Nii asendati pruunsöekarjäärides peaaegu kogu raudteetransport hiiglaslike transportööridega.

Plaanikohaselt peab „Schwarze Pumpe" täie

---

[1] P.A. Buroycob, lk. 85.
[2] Sealsamas, lk. 86.

väimsusega tööle hakkamas 1963. a., mil aastas toodetakse 32,8 milj. t pruunsütt, 6 milj. t brikette, 2,5 milj. t pruunsöe kokse, 386 tuh. t bitumenit, 46 tuh. t õlisid, 60 tuh. t bensiini, 25 tuh. t fenoolplastmasside tootmiseks ja 3 miljardit m³ gaasi (ületab kogu Saksa DV gaasitoodangu 1956. a.). Elektrienergia toodang kombinaadi elektrijaamades rahuldab kohalikud vajadused ja võimaldab vabariigi teistele tööstusettevõtetele anda veel 900 milj. kWt/t elektrienergiat aastas.[1]

Seega aitab „Schwarze Pumpe" ehitamine suurel määral kaasa Saksa DV kütte-, energeetika- ja toorainebaasi laiendamisel, mis on eriti vajalik rasketööstuse arendamiseks.

Kuna teise viisaastaku jooksul tooditi enamus elektrienergiast pruunsöe baasil, siis oli pruunsöe toodangust täieliku määral sõltuv ka kogu rahvamajanduse varustamine elektrienergiaga.

Kui SÜLP III konverentsi direktiivides oli planeeritud elektritoodangu tõus teisel viisaastakul 53% võrra[2], siis 1958. a. vastuvõetud viisaasta plaani seaduses on see mõnevõrra väiksem kui direktiividles - nimelt 45%.[3] Viisaasta plaani kohaselt pidi

---

1 D. A. Енукидзе, lk. 86.
2 „Neues Deutschland" 1. April 1956, lk. 2.
3 „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 5.

elektrienergia toodang 1960. a. ulatuma 41500 milj. kWt/h.[1]

Eelmises peatükis oli märgitud, et rahvamajanduse arendamiseks on vajalik kütte- ja energiamajanduse kiirem areng võrreldes kogu tööstuse arenguga. Kuivõrd tööstustoodangu igaaastane juurdekasv pidi moodustama 6,6 %[2], siis pidi viisaastaku jooksul elektrienergia tootmise igaaastane juurdekasv (9 %) rahuldama tööstuse vajadused.

Kuigi teise viisaastaku jooksul pidi tööstuse varustamine elektrienergiaga tunduvalt paranema, ei oleks see lähendanud rahvamajanduse vajaduste täielikku rahuldamist. Tuleb silmas pidada, et kütte- ja energeetikasüsteemi laiendamine oraks võimalused tööstuse veelgi kiiremaks arenguks. Tööstustoodangu juurdekasvu võis planeerida vaid arvestades kütte- ja energeetikamajanduse arendamise võimalusi. Piiratud energeetikabaas n.ö. koordineerib tööstuse arengutempot.

Juba SÜLP IV kongressil (märts-aprill 1954. a.) võeti vastu otsus kütte- ja energeetikatööstuse eelisarendamise kohta. Sellest alates oli kütte- ja energeetikatööstuse arendamine pidevalt partei ja valitsuse tähelepanu keskpunktis.[3] Vaatamata sellele,

---

1 „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 5.
2 Sealsamas, lk. 4.
3 V. vt. lk. 261.

et pidevalt teostati energeetikatööstuse eelisarendamise poliitikat, ei möödunud ühtki aastat, mil elektrienergia alal oleks plaanis ettenähtud näitajad täidetud tähtaegselt.[1]

Samal ajal etendavad Saksa DV tööstuses suurt osa tööstusharud, mis vajavad suurel hulgal elektrienergiat. Ainuüksi keemiatööstus tarbib ligi 1/3 kogu toodetavast elektrienergiast. Tööstus tervikuna vajab aga 70% kogu elektrienergia toodangust.[2]

Osutades peatähelepanu söe- ja energeetikatööstuse arendamisele, määrati 1957.a. oktoobris SSÜP Keskkomitee 33. pleenumil vastuvõetud kontrollarvudes teise viieaasta plaani kohta kapitalimahutused kütte- ja energeetikatööstuses ette 11,5 miljardi marga suuruses summas, mis moodustas üle poole kõigist riiklikest kapitaalehituse summadest tööstuses (22 miljardit marka).[3]

Kütte- ja energeetikatööstuse küreks arendamiseks kärbiti tunduvalt kapitalimahutusi teistes tööstusharudes.[4]

Teise viisaastaku jooksul ehitati suured elektrijaamad Hirschfeldes, Berzdorfis (võimsuse-

---

[1] V съезд, lk. 264.

[2] Развитие экономики стран народной демократии. М., 1958, lk. 360.

[3] Kontrollziffern für 2. Fünfjahrplan. „Neues Deutschland", 22. Oktober 1957, lk. 1.

[4] V съезд, lk. 257.

ga 550 tuh. kW) ja Schwarze Pumpes. Viisaastaku lõpul pidi täie võimsusega (450 tuh. kW) tööle hakkama elektrijaam Trattendorfis. Lübbenausse ja Vetschausse (Cottbuse ja Dresdeni piirkond) hakati ehitama Saksa DV ja ka maailma kõige suuremaid soojuselektrijaamu.[1]

Teisel viisaastakul nähti ette uute elektrijaamade ehitamine just Dresdeni ja Cottbuse piirkonda. See on ka arusaadav, kuna sealasuvas Senftenbergi basseinis avastati Saksa DV suurimad pruunsöe varud (30 miljardit t).[2] Uute elektrijaamade koondumine Cottbuse ja Dresdeni piirkonda nõudis ka uute elektriliinide rajamist.

Samuti laiendati tootmisvõimsusi Böhleni, Harbke, Vockerode ja Zschornewitze elektrijaamades.

Uute elektrijaamade ehitamise ja olemasolevate laiendamise teel pidi elektrijaamade võimsus viisaastaku jooksul tõusma 2,6 milj. kW võrra.[3]

Plaanis nähti ette elektrijaamade vana sisseseade asendamine uuega. Kui esimesel viisaastakul elektrijaamades monteeritud turbiinide võimsus ei ületanud 25-32 tuh. kW, siis teisel viisaastakul hakkas Saksa DV masinaehitus tootma turbiine

---

[1] „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 6.
[2] A. U. Myxuse. TDP, 1962, lk. 38.
[3] „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 6.

võimsusega 50 tuh. kW.[1]

Tööstuse paremaks varustamiseks elektrienergiaga nähti ette gaasiturbiinide kasutuselevõtmine. 1956.a. alustati esimese gaasiturbiini ehitamist.[2]

Teise viieaasta plaanis nähti ette ka kütuse kokkuhoid energeetikatööstuses. Plaanikohaselt tuli 1 kW/t tootmisel saavutada 13% kütuse kokkuhoidu, mis võimaldab aasta jooksul säästa üle 10 milj. t sütt.[3]

Suurt tähelepanu pöörati ka suurt töökulu nõudvate tööde mehhaniseerimisele. Suurematesi elektrijaamades pidi 1960.a. olema mehhaniseeritud kuni 75% termilistest protsessidest ning kogu kütuse etteandmine ja tuha transportimine.[4]

Olemasolevad hüdroelektrijaamad tuli täielikult automatiseerida ja üle viia kaugjuhtimisele. Elektrienergia ülekandesüsteemides nähti ette automaatika laialdane kasutamine.[5]

Energeetikamajanduse edasise arengu perspektiivid sõltuvad suurel määral avastatud ja avastatavate pruunsöe leiukohtade suurusest. Saksa spetsialistide arvates leidub Saksa Demokraat-

---

1 P. A. Feuroycob, lk. 82.
2 Sealsamas.
3 „Neues Deutschland" 1. April 1956, lk. 2.
4 Sealsamas.
5 Sealsamas.

likus Vabariigis 25 miljardit tonni tööstuslikult kõlblikku pruunsütt. Pruunsöetööstuse tootmisvõimsuste ja energeetikatööstuse kasvavate vajaduste kõrvutamine aga näitab, et umbes 1970. a. ulatub pruunsöe defitsiit juba 60 milj. tonnini, 1980. a. aga 125 milj. tonnini. Ümberarvestatult elektrienergiale vastab see 3 milj. kW/t 1970. a. ja 12,6 milj. kW/t 1980. a.[1]

Väljapääsu taolisest olukorrast aitab leida aatomienergia kasutamine rahulikel eesmärkidel. Kuna Saksa Demokraatlikus Vabariigis leiduvad Euroopa suurimad uraanivarud[2], siis on ka mõistetav, miks Saksa Demokraatlikus Vabariigis pööratakse suurt tähelepanu tuumaenergia küsimustele.

Juba esimese viisaastaku lõpul laiendati uurimusi tuumaenergia valdkonnas.[3] 3. septembril 1955. a. Berliinis lõppenud Nõukogude-Saksa teaduslik-tehnilise koostöö komisjoni IV istungi protokollis määrati kindlaks, et Nõukogude Liidus valmistatakse ette Saksa DV teaduslikke töötajaid ja insenere tuumafüüsika ja aatomienergia

---

[1] Р. А. Белоусов, lk. 87.
[2] V съезд, lk. 265; H. Otsmaa, lk. 42.

vahelikeks eesmärkideks kasutamise alal.[1]

1956. a. algasid nõukogude spetsialistide abiga Saksa DV esimese aatomielektrijaama sisseseade monteerimistööd. Plaanikohaselt pidi elektrijaam valmima 1960. a. Esialgne võimsus projekteeriti 70 tuh. kW. Hiljem suurendatakse võimsust kaks korda.[2]

1958. a. algul valmis Saksa DV esimene aatomireaktor võimsusega 2 000 kW. Teates märgiti, et see oli üks täiuslikemaid tol ajal mitmetes riikides ehitatud aatomireaktoritest.[3]

Selle uue energiaallika kasutuselevõtt aitab likvideerida kitsaskohad Saksa DV kütte- ja energeetikamajanduses.

Elektrienergia toodangu kiire suurenemine teisel viisaastakul lõi eeldused <u>keemiatööstuse</u> kiireks arenguks.

Nagu märgiti teise viisaasta plaani seaduses, omab keemiatööstuse arendamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis tööstuslikult suure tähtsuse.[4]

SÜLP Keskkomitee 33. pleenumil märgiti, et kii-

---

[1] Протокол о тесном научно-техническом сотрудничестве с СССР. „Документы о внешней политике правительства ГДР". М., 1958, lk. 233.

[2] Развитие экономики, lk. 361.

[3] J. Vlassjenti: Esimene Saksamaal. „Edasi" № 25, 4. II 1958.

[4] „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 7.

mastel aastatel pole keemiatööstuse arengule küllaldaselt tähelepanu osutatud.[1] Näiteks oli suur osa tehnoloogilisest sisseseadest kasutusel juba 30-40 aastat. Rahaliste ressursside rõhutus tõttu ei olnud esimesel viisaastakul võimalik sisseseadet uuendada ja seetõttu keemiatööstuse areng esimese viisaastaku lõpul pidurdus.

Suure tähtsuse keemiatööstuse arendamiseks omas Saksa DV ja Nõukogude Liidu vahel 25. veebruaril 1958. a. sõlmitud kokkulepe keemiatööstuse arendamise kohta Saksa Demokraatlikus Vabariigis. Kokkulepe nägi ette suure osa keemiatööstuse saaduste ekspordi Nõukogude Liitu. Samuti lepiti kokku Nõukogude Liidust Saksa DV viira naftajuhtme ehitamise suhtes. Peale materiaalse abi nähti ette ka tehnilise dokumentatsiooni üleandmine ja Saksa DV vastavate spetsialistide ettevalmistamine NSV Liidus.[2]

1958. a. vastuvõetud teise viisaasta plaan nägi ette keemiatööstuse kiire arengu. Viisaastaku jooksul pidi keemiatööstuse toodang suurenema 34 % võrra[3], mis kindlustaks põllumajanduse, kergetööstuse, masinaehituse ja teiste tööstusha-

---

1 P. A. Белоусов, lk. 88.
2 „Внешняя торговля", 1959, № 10, lk. 26.
3 „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 7.

rude vajadused ning võimaldaks tunduvalt suurendada eksporti.

SSÜP Keskkomitee aruandes partei V kongressile märgiti, et kogu rahvamajanduse edasine areng ei oleks mõeldav ilma keemiatööstuse eelisarendamiseta, sest rohkem kui ükski teine tööstusharu oli keemiatööstus seotud kogu rahvamajandusega. Keemiatööstus andis tekstiiltööstusele vajalikku toorainet, kogu elanikkonnale ravimeid, puhastus- ja pesemisvahendeid, põllumajandusele mineraalväetisi ja kahjurite tõrjeks kemikaale.[1]

Keemiatööstuse kiire arengu tagamiseks nägi teine viieaasta plaan kapitalimahutused keemiatööstuses ette 64% võrra suuremana kui esimesel viisaastakul.[2]

Ainuüksi 1958-1960.a. nähti ette kapitalimahutused keemiatööstuses ette 1,5 miljardi marga suuruses summas.[3]

Teise viisaastaku jooksul nähti ette Saksa DV juhtivate keemiatehaste „Leuna" ja „Buna", Bitterfeldi elektrokeemiatehase ja „Farbenfabrik" laiendamine ja moderniseerimine. Tunduvalt tuli suurendada keemia põhiproduktide - vää-

---

[1] V съезд, lk. 270.
[2] „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 7.
[3] Р.А. Белоусов, lk. 88-89.

väävelhappe, kaltsineeritud ja kaustilise sooda, ammoniaagi ja fosfori toodangut, sest ilma selleta poleks võimalik kogu keemiatööstuse areng.

Viisaastaku lõpul nähti ette suure väävelhappe tehase käivitamine Coswigis. Tehas töötab kohaliku kipsi baasil. Aastane toodang planeeriti 140 tuh. t.[1] Tehase käivitamisega pidi väävelhappe toodang viisaastaku lõpul suurenema 43 % võrra.[2]

Arvestades sotsialismileeri maade tööjaotust keemiatööstuse alal ja ka oma seesmisi vajadusi, nähti ette kiire areng soodatööstuses. Bernburgis ja Straßfurdis asuvate soodavabrikute laiendamise kõrval nähti ette veel uue automatiseeritud soodatehase ehitamine Merseburgi lähedale, mis kasutab toorainena keemiatehastest „Leuna" ja „Buna" saadavat lupja ja süsihapet.[3]

Keemiatööstuse kõige suuremaid ülesandeid teisel viisaastakul oli tekstiil- ja rõivatööstusele tarvisminevate kunst- ja sünteetiliste tooraine tootmise tunduv suurendamine. Sel alal oli Saksa DV keemiatööstus ka suuri edusamme saavutanud. Juba 1953. a. seisis Saksa DV Euroopa

---

[1] P. A. Feuerjeob, lk. 89.
[2] „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 7.
[3] P. A. Feuerjeob, lk. 89.

ja kogu maailma ulatuses esikohal kunstkiu toodangu alal ühe elaniku kohta.

Kuna tekstiilitööstus tundis vajadust just villase kedruse alal, siis pöörati teisel viisaastakul eriline tähelepanu just niisuguse kunstkiu tootmisele, mis omadustelt ei jää maha täisvillasest kedrusest.[1]

Sünteetilise kiu lähtevainena kasutati puumsüüt, lupja ja naftat.

Nagu teistes tööstushaudes, nii tuli ka keemiatööstuses saavutada toodangu juurdekasv tööviljakuse tõusu abil, mis omakorda nõudis keemiatööstuse varustamist uue sissesõidega.

Nagu nägime eespool, oli nii kütte- ja energeetika- kui ka keemiatööstuse toodangu juurdekasvu määravaks tegurks tehniline rekonstrueerimine ja moderniseerimine, mis võis teoks saada raid masinaehituse kiire arengu baasil.

Võrreldes esimese viisaastakuga omas masinaehituse areng teisel viisaastakul nii iseärasusi. Eelkõige tuleb märkida, et plaanis ei olnud mitte masinaehitustehaste ehitamist. Peaaegu kogu toodangu juurdekasv tuli saavutada tööviljakuse tõstmise teel, mis ka siin oli võimalik uue tehnika ja tehnoloogia juurutamise teel.

[1] P. A. Baranov, lk. 91.

Masinaehitustehaste mehhaniseerimise ja moderniseerimise suurest ulatusest annab tunnistust fakt, et kuigi 1958.a. ei olnud ettenähtud uute tehaste ehitamist, määrati sel perioodil masinaehitusse suunatavad kapitalimahutused 1,5 miljardi marga suuruses summas. Kui eelmise 10 aasta jooksul uuendati 25% kasutuselolevatest tööpinkidest, siis plaanikohaselt tuli ainuüksi teise viisaastaku jooksul 50% tööpinkidest asendada uutega.[1]

Teise viisaastaku jooksul nähti masinaehituses ette just niisuguste masinate tootmise suur tõus, mis nõuavad vähe metalli ja mille tootmiseks on vajalik kõrgelt kvalifitseeritud kaadri olemasolu. Niisuguste tööstusharude hulka kuuluvad tööpingiehitus, tekstiilmasinate tootmine, täppismehaanika ja optika ning elektrotehnika teatud harud.

Saksa DV spetsialiseerumine põhiliselt ülalmainitud masinaehituse toodangu tootmisele sai võimalikuks tänu 1957.a. mais toimunud läbirääkimistele Nõukogude Liiduga,[2] kes omab sotsialismimaade hulgas juhtivat kohta masinaehituse alal.

Kui viisaastaku jooksul pidi kogu masinaehi-

---

[1] P.A. Биroycob, lk. 91-92.
[2] Sealsamas, lk. 122.

tuse toodang suurenema umbes 57%, siis sisseseade tootmine pruunsöetööstusele pidi suurenema 2,7[1] - 2,8 korda[2], tööpingichitus 100%, tekstiilmasinate tootmine 76% ning täppismehaanika ja optika toodete toodang 65%.[3]

Seoses kütte- ja energeetikasüsteemi kiire arendamise vajadusega pidi kiires tempos arenema vastavat sisseseadet tootev masinachitus.

Masinachituse ette seatud ülesannete lahendamine võis teoks saada vaid tööpingichituse arendamise teel. Tööpinkide tootmise alal omas Saksa DV teisel viisaastakul Nõukogude Liidu järel teise koha sotsialismileeri maade hulgas.[4] Ainuüksi 1955-1957.a. suurenes metallilõikepinkide tootmine 76% võrra.[5]

Tootmisprotsesside kompleksne mehhaniseerimine nõudis kahesuguste tööpinkide kasutamist. Automaatliinide puhul on kõige esmalt vaja tööpinke üldiste operatsioonide teostamiseks. Peale nende on vajalikud tööpingid ainult teatud kindla operatsiooni teostamiseks. Vajaduste korral lubab nende kahesuguste tööpinkide kombineerimine

---

[1] Развитие экономики, lk. 363.
[2] Р. А. Белоусов, lk. 93.
[3] „Neues Deutschland" 22. Oktober 1957, lk. 4.
[4] Р. А. Белоусов, lk. 94.
[5] V съезд, lk. 274.

võimalikult väheste kulutustega automaatliine ümberkorraldada, mis sageli on vajalik uut tüüpi detailide tootmiseks.

Saksa DV tööpingichituses on suund just üldisi operatsioone teostavate tööpinkide tootmise suurendamisele, mis oleksid konstruktsioonilt lihtsad, kuid samal ajal mitu korda suurema võimsusega kui esimesel viisaastakul väljalastud tööpingid.[1]

Teiseks iseloomulikuks jooneks masinaehituse arengus teisel viisaastakul oli toodetavate tööpinkide, masinate ja sisseseade kvaliteedi ja konstruktsiooni paremustamine. Ainuüksi 1956. a. rakendati tootmisse üle 400 uue konstruktsiooniga tööpingi ja mehhanismi.[2]

Tööpinkide töö automaatseks reguleerimiseks kasutatakse üha enam elektroonika saavutusi.

Tootmisprotsesside automatiseerimisel omavad eriti suure tähtsuse masinad, mis ise mõõdavad oma töö tulemusi ja vastavalt sellele oma tööd reguleerivad, kindlustades sellega kõrge kvaliteedi ja suure täpsuse.

1957. a. demonstreeriti Leipzigi näitusel automaatselt töötavat lihvimismasinat, mis 1 tun-

---

[1] Р. А. Белоусов, lk. 94.
[2] Sealsamas, lk. 94-95.

ni jooksul töötles kuni 360 keerukat detaili. Üks tööline võis samaaegselt teenendada 5-6 niisugust tööpinki.[1]

Vaatamata sellele, et Saksa Demokraatlikus Vabariigis toodeti ja toodetakse esmaklassilist masinaehituse toodangut, on veel palju ettevõtteid mitmesugustes tööstusharudes, eriti aga tekstiil- ja keemiatööstuses, kus tööstuslik sisseseade on ammu vananenud.[2]

Saksa DV tööstusliku arengu põhiline vastuolu seisnebki selles, et kuigi siin toodetakse täiuslikke, suure tootlikkusega masinaid, peab osa ettevõtteid töötama vananenud sisseseadega. Põhjus on selles, et suur osa moodsast masinaehituse toodangust tuleb eksportida tööstusele tarvisminera tooraine ja teiste puuduvate kaupade hankimiseks.[3]

Ka Saksa DV laevaehituse toodangust läheb suur osa ekspordiks. Kaubanduse suurenemine Nõukogude Liidu ja rahvademokraatia ning kapitalismileeri maadega nõudis aga oma kaubalaevastiku suurendamist.

Spetsialistide arvates on Saksa DV väliskauban-

---

[1] Р. А. Бигоусов, lk. 95.
[2] И. Кёнич, lk. 12.
[3] Sealsamas, lk. 12-13.

duse teenendamiseks vaja laevastikku üldtonnaažiga vähemalt 800 tuh. t. 1955. a. suudeti oma laevastiku abil teostada vaid 5,5 % vajalikest veostest merel. 1960. aastaks pidi veoste maht merel suurenema 33 korda. Vaatamata laevaehituse kiirele arengule suutis esialgsete arvestuste järgi Saksa DV merelaevastik 1960. a. vedada vaid 21 % vajalike veoste hulgast.[1]

Juba esimesel viisaastakul pandi alus kalapüügilaevade seeriaviisilisele tootmisele. Teisel viisaastakul laienes aga keskmise suurusega traalerite ehitamine. Nimetatud traalerid on ettenähtud kalapüügiks ookeanil.

Kui esimesel viisaastakul valmistatud laevade üldtonnaaž ulatus vaid 324 tuh. t, siis teisel viisaastakul pidi see moodustama juba 950 tuh. tonni. Ainuüksi 1960. a. oli plaanis ehitada laevu üldtonnaažiga 250 tuh. t, mis on vaid natuke vähem kui kogu Saksamaa laevaehituse toodang enne Teist Maailmasõda.[2]

Võib tekkida küsimus, et kas tõesti ei suuda kiiresti arenev laevaehitus rahuldada Saksa DV väliskaubanduse vajadusi. Jah see on tõesti nii,

---

1 P. A. Touraycob, lk. 96.
2 Sealsamas, lk. 97.

kuna suurte reisi - ja kaubalaevade tootmisele oli spetsialiseerunud vaid „Warnow-Werft" Warnemündes (Rostocki eeslinn). Teise viisaastaku jooksul pidi siin valmima 12 10-tonnise veeväljasuurega ookeanilaeva.[1]

Kui esimesel viisaastakul suurenesid laevaehituse toodang ja selle eksport peaaegu samavõrra[2], siis teisel viisaastakul pidi eksport suurenema 76% võrra[3], laevaehituse toodang aga ligi 3 korda. Seetõttu võis teisel viisaastakul tunduvalt suurendada oma laevastikku.

Seoses esimese viieaasta plaanide osalise muutumisega 1953.a. jäi esialgselt planeeritud laevaehitustehaste laiendamine pooleli ning seetõttu oli laevaehituse areng mõnevõrra pidurdatud. Tekkinud kitsaskohtade kõrvaldamiseks eraldati teisel viisaastakul suured summad. Ainuüksi „Warnow-Werftile" planeeriti sel eesmärgil 50 milj. marka.[4]

Masinaehituse kiire areng teisel viisaastakul nõudis ka kodumaise metallurgiatööstuse maksimaalset arendamist.

Tootmisvõimsuste parema ärakasutamise teel tuli saavutada toodangu tundur tõus. 1960. a. pidi

---

[1] P. A. Бураусов, lk. 97.
[2] Sealsamas, lk. 44 ja 110.
[3] Sealsamas, lk. 110.
[4] Sealsamas, lk. 97-98.

malmi toodang ulatuma 1765 tuh. tonnini (116 % 1955. a. toodangust), terase toodang 3 122 tuh. t (124 % 1955. a. toodangust) ja valtsterase toodang 2 160 tuh. t (125 % 1955. a. toodangust).[1]

Nagu juba märgitud, tuli kogu tõus saavutada olemasolevate tootmisvõimsuste ratsionaalsema ärakasutamise teel. Uute kõrgahjude ehitamist ette ei nähtud.[2]

Mustmetallurgia arengu teiseks iseloomulikuks jooneks teisel viisaastakul oli toodetava metalli kvaliteedi tunduv parandamine. Kõrgekvaliteedilise terase ja valtsterase protsent metallurgia üldises toodangus pidi ulatuma 16-ni nagu see on tööstuslikult kõrgeltarenenud riikides.[3]

Toodangu suurenemine ja kvaliteedi paranemine tuli saavutada metallurgiatööstuse sisseseade moderniseerimise ja tootmisprotsesside tehnoloogia täiustamise teel. Metallurgiakombinaatides „Ost" ja „Maxhütte" nähti ette kogu sulatusprotsessi automatiseerimine ning maagi ja koksi ettevalmistamise mehhaniseerimine. Parandati ka kõrgahju särdamispanuse keemilist koosseisu.

1955. a. moodustas terase toodang kõrgahju 1 m²

---

1 „Neues Deutschland" 9. Januar 1958, lk. 5.
2 P. A. Бигаусов, lk. 99.
3 Sealsamas.

põrandapinna kohta Saksa Demokraatlikus Vabariigis keskmiselt 4,4 t, NSV-s – 4,5 t ja Nõukogude Liidus 6,4 t.[1] Järelikult olid metallivalu alal olemas suured reservid, mida senini Saksa Demokraatlikus Vabariigis veel täielikult ära ei kasutatud. Seetõttu seati teisel viisaastakul ülesanne malmi ja terase sulatamise protsesside intensiivistamise kohta.

1960. a. piidi terase toodang kõrgahjus 1 m² kohta ulatuma 5,65 tonnini.[2] See ülesanne oli reaalne, eriti kui arvestada, et hapniku kasutamine sulatusprotsessis võimaldas tõsta kõrgahjude tootlikkust 50 % võrra. Taolised katsed tehti Brandenburgi metallurgiatehases. „Maxhütte" kasutati konverteris asuva metalli läbipuhumiseks 25-protsendiliste hapnikuga rikastatud õhkuga, mis võimaldas tunduvalt kiirendada sulatusprotsessi ja tõsta metalli kvaliteeti.[3]

Hapniku kasutamine metallurgias annab suured perspektiivid. Seda arvestades nägi teine viisaasta plaan ette hapnikutsehhi ehitamise Saksa DV igas suures metallurgiakombinaadis.[4]

Saksa DV metallurgiatööstust pole looduslike ressursside vähesuse tõttu võimalik arendada sel

---

1 P. A. Burajeev, lk. 99.
2 Sealsamas, lk. 100.
3 Sealsamas.
4 Sealsamas.

määrad, et rahuldada kodumaise metalliga masinaehituse vajadusi.

1958. a. ulatus malmi toodang 1775 tuh. tonnini[1] ja ületas sõjaeelse 1936. a. toodangu (201,8 tuh. t[2]) 8-kordselt. Terase toodang 1958. a. ulatus aga 3043 tuh. tonnini[3] ja ületas 1936. a. taseme (1198 tuh. t[4]) enam kui 2,5-kordselt. Järelikult on saavutatud edu suur. Kuid siinjuures tuleb arvestada, et 1936. a. praeguse Saksa DV territooriumil toodetud malmi hulk moodustas vaid 1,2% kogu Saksamaa malmi toodangust ja terase maht 6,0% terase kogutoodangust.[5]

Sega väike õelda, et 1958. a. moodustas Saksa Demokraatlikus Vabariigis toodetud malmi hulk ligikaudu 9,6% kogu Saksamaa malmi toodangust 1936. a. ja terase toodang umbes 15% 1936. a. toodangust. Nagu näeme, tundub toodangu hulk tühisena. Siinjuures väime ka kindlalt väita, et Ida-Saksamaal asus masinaehitus[6] vajas 1958. a. tunduvalt rohkem metalli kui 1936. a. Arvestades, et 1950. a. saavutati masinaehituses sõjaeelne

---

[1] Ежегодник ГСЭ, 1959, lk. 241.
[2] Р. А. Гаврусев, lk. 28.
[3] Ежегодник ГСЭ, 1959, lk. 241.
[4] Р. А. Гаврусев, lk. 28.
[5] Sealsamas.
[6] Ida-Saksamaal asus masinaehitus andis 1936. a. 36,1% üldmasinaehituse ja 49,7% lööpinginehituse toodangust Saksamaal.

tase, kasvas ainuüksi esimese viisaastaku jooksul masinaehituse toodang 2 korda. Järelikult ka metallivajadus suurenes samapalju.

Pole siis ka imestada, et suure osa masinaehitusele tarvisminevast toorainest pidi Saksa DV importima.

Enamuse tööstusele tarvisminevast toorainest importis Saksa DV Nõukogude Liidust. Nii saadi siit 61% kogu importditavast kivisöest, 98% rauamaagist, 93% importditavast malmist, 65% valstterasest, 83% rasest, kogu importditava nafta, 84% puuvillast ja 94% sisseveetavast tekstiiljast.[1]

1950-1958.a. kasvas ainuüksi mäetööstuse saaduste sisseredu Nõukogude Liidust 14 korda, keemiatoodete sisseredu 6 korda ja metallitööstuse saaduste sisseredu 5 korda.[2]

Tooraine- ja poolfabrikaatide sissevoo suurenemine oli tingitud masinaehituse ja keemiatööstuse kiirest arengust. Ning peab ütlema, et nimetatud tööstusharude areng tingis ka tuleviku tooraine impordi suurenemise, kuna Saksa DV loodusvarude nappuse tõttu pole võimalik toorainebaasi laiendada proportsionaalselt tööstustoo-

---

1 „Внешняя торговля", 1959, № 10, lk. 27.

2 Sealsamas.

dangu juurdekasvuga.

Vaatamata sellele võib aga öelda, et teise viisaastaku esimestel aastatel saavutati suurt edu kodumaise metallurgiatööstuse arendamisel ja Saksamaa lõhenemise tõttu metallurgiatööstuse ja masinaehituse vahel tekkinud disproportsiooni pehmendamisel.

Ka kütte- ja energeetikamajanduse arendamisel saavutati tähelepanuväärseid edusamme. Kui 1955.a. toodeti Saksa Demokraatlikus Vabariigis pruunsütt umbes 201 milj. t, siis 1958.a. toodeti juba 215 milj. t[1], mis on üle kahe korra rohkem kui sõjaeelsel perioodil (101 milj. t). 1958.a. saavutatud taseme puhul võib algul kahtlus tekkida, et kas see ongi nii suur saavutus, kui arvestada seda, et juba 1960.a. pidi toodang ulatuma 244 milj. tonnini. Ei või aga unustada, et kütte- ja energeetikatööstuse arendamise programmis ettenähtud uute pruunsöekarjääride ekspluateerimine võis alata alles viisaastaku lõpul ning seetõttu võis toodangu kiire juurdekasv toimuda alles viisaastaku lõpul.

Elektrienergia toodang kasvas teisel viisaastakul ühtlase tempoga. Kui 1955.a. toodeti 28,7 mil-

---

[1] Ежегодник БСЭ, 1959, lk. 241.

jardit kWt/t elektrienergiat, siis 1956.a. 31,2 miljardit kWt/t, 1957.a. 32,7 miljardit kWt/t[1] ja 1958.a. 34,9 miljardit kWt/t.[2] Seega moodustas iga-aastane elektrienergia toodangu juurdekasv keskmiselt 3,1 miljardit kWt/t. Samasuguse tempoga jätkatus aastes 1960.a. saavutatud ja isegi ületatud plaanis ettenähtud tase. Kui esimesel viisaastakul suudeti elektritoodangu juurdekasv alles viisaastaku viimasel aastal saavutada plaanis ettenähtud tasemele, siis teisel viisaastakul püüdas energetikatööstus kogu aeg sammu tööstuse juurdekasvuga.

Nagu eelpool mainitud, oli tööstuse arengutempo dikteerituid kütte- ja energetikatööstuse arengu poolt. Võib öelda, et sellises ulatuses nagu oli planeeritud teise viisaasta plaanis, suutis energetikatööstus ka rahuldada tööstuse vajadusi.

Kütte- ja energetikatööstuses saavutatud edusammud olid partei ja valitsuse otsustava poliitika tulemuseks maa energetikamajanduse arendamisel. Tänu sellele õnnestus lahendada teise viisaastaku raskeim ülesanne ja pehmendada disproportsioone kütte- ja energetikamajanduses.

---

1 „Neues Deutschland" 28. Februar 1958, lk. 3.
2 Экономика ГСЭ, 1959, lk. 241.

IV peatükk

Majanduslik põhiülesanne ja vasketööstuse eelisarendamine seitsaastakul 1959–1965.

1958. a. mais toimunud SSÜP V kongress tegi kokkuvõtteid sotsialismi ehitamise senistest edusammudest ja märkis, et Saksa Demokraatlikus Vabariigis on põhiliselt rajatud sotsialismi majanduslikud alused. Sotsialismi võidu saavutamiseks võttis kongress vastu põhilised majanduslikud ja poliitilised ülesanded.

SSÜP Keskkomitee esimene sekretär W. Ulbricht rõhutas, et lähemaks perioodiks on vaja määrata põhilised majanduslikud ülesanded nii, et nad vastaksid kogu sotsialismileeri eesmärkidele võitluses rahuliku kooseksisteerimise eest ja võimaldaksid lähemas tulevikus sotsialismi võidu Saksa Demokraatlikus Vabariigis.[1]

---

[1] В. Ульбрихт. Борьба за мир, за победу социализма, за национальное возрождение Германии как миролюбивого демократического государства. „V съезд Социалистической Единой Партии Германии". М., 1959, lk. 47.

Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei V kongressil võetigi vastu Saksa DV põhiline majanduslik ülesanne, mis seisab selles, et lähemate aastate jooksul tõestada sotsialistliku ühiskonna ülevalek Saksa Demokraatlikus Vabariigis imperialismi võimutsemisest Lääne-Saksamaal. Selleks on vaja, et tööstus- ja laiatarbekaupade toodangu tähtsamate liikide osas jõuba 1961. a. lõpul järgi jõuda ja ette minna Saksa Föderatiivse Vabariigi toodangust ühe elaniku kohta. Selle ülesande täitmine on Saksa DV panuseks ülemaailmses võitluses rahuliku kooseksisteerimise eest ja majanduslikus võistluse alal sotsialistliku ja kapitalistliku majandussüsteemi vahel, mille käigus tõestatakse sotsialismileeri ülevalek.[1]

Sega omab põhilise majanduslikus ülesande lahendamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis rahvusvahelise tähtsuse. Olles sotsialismileeri lahutamatuks osaks, on Saksa DV iga saavutatud majanduslik võit ühtlasi sotsialismileeri majanduslik võit.

---

[1] Решение V съезда СЕПГ о борьбе за мир, за победу социализма, за национальное возрождение Германии как миролюбивого, демократического государства. „V съезд Социалистической Единой Партии Германии". М., 1959, lk. 650.

Peale selle omab põhiline majandusliku ülesande lahendamine Saksa Demokraatlikus Vabariigis veel suure tähtsuse ühtse demokraatliku Saksamaa loomisel. Nagu märgiti SÜP Keskkomitee aruandes partei V kongressile, on Saksa DV poliitiline ja majanduslik tugevnemine objektiivselt vajalik võitluses ühtse Saksamaa eest.[1]

Mida suuremaid edusamme saavutab Saksa DV oma sotsialistliku majanduse arendamisel ja töörahvaste elutaseme tõstmisel, seda enam suureneb tema autoriteet Lääne-Saksamaal ja sellega Saksamaa ühendamise võimalus.

Majanduslikus võistluses alal Saksa Föderatiivse Vabariigiga on Saksa DV saavutanud suuri edu.

Alates 1950. a. arenes ka Saksa FV tööstus kiire tempoga ning 1957. a. tööstustoodangu tase ületas rahekordselt 1950. a. taseme. Alates 1956. a. hakkas aga toodangu iga-aastane juurdekasv vähenema. Kui 1955. a. moodustas tööstustoodangu aastane juurdekasv 15,5 %, siis 1958. a. ulatus see ainult 3,1 %.[2]

---

[1] V съезд, lk. 216.

[2] Борьба социализма, lk. 94.

Saksa Demokraatliku Vabariigi tööstustoodang 1958. a. ületas kahekordselt 1950. a. taseme[1]. Kui Saksa Föderatiivses Vabariigis hakkas 1956. a. alates tööstustoodangu iga-aastane juurdekasv pidurduma, siis Saksa Demokraatlikus Vabariigis jätkas see edasist tõusutud.

Saksa DV majanduslikest edusammudest võistluses Saksa Föderatiivse Vabariigiga annab tunnistust järgnev tabel tööstustoodangu iga-aastase juurdekasvu kohta (protsentides eelmise aasta toodangusse).

	1956. a.	1957. a.	1958. a.[2]
Saksa DV	6,2	7,7	10,9
Saksa FV	8,7	5,6	3,1

1. oktoobril 1959. a. võttis Saksa DV Rahvapalat vastu rahvamajanduse arendamise seitsmeaasta plaani aastaiks 1959-1965.

Plaanis nähti ette rasketööstuse eelisarendamine, sest SSÜP V kongressil seatud ülesannejärgi jõuda ja ette minna tööstus- ja laiatarbekaupade tootmises ühe elaniku kohta Saksa

---

[1] Борпост социализма, lk. 56.
[2] Sealsamas, lk. 93-94.

Föderatiivset Vabariigist ei tähenda loobumist tootmisvahendeid tootvate tööstushaarde eelisarendamisest. Kui 1965. aastaks nähti ette tööstuse kogutoodangu tõus 88 % võrreldes 1958. a.[1], siis tootmisvahendite tootmine pidi suurenema 95 % ja tarbimisvahendite tootmine 77 %.[2]

Vastavalt spetsialiseerumisele sotsialismimaade tööstuses suureneb siitsaadik Saksa Demokraatlikus Vabariigis eriti keemiatööstuse ja masinaehituse toodang. Ka põhiliste majanduslikku ülesande lahendamiseks tuli prantsa panna keemiatööstuse arendamisele[3], kuna keemiatööstus varustab tööstlevat tööstust odava ja kvaliteetse tooraine ga. Keemiliste protsesside ja keemiatööstuse saaduste rakendamine teistes tööstushaudes aitab aga kaasa tööviljakuse tõusule tööstuses tervikuna. Sotsialismimaade rahvamajandusplaanide üha täpsem kooskõlastamine võimaldab Saksa Demokraatlikul Vabariigil saada üha suuremal hulgal keemiatööstusele vajalikku naftat, apatiiti ja boksiiti.

Nagu märgiti plaanis, on <u>keemiatööstuse</u>

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 4.

2 Sealsamas, lk. 6.

3 E. Apel. Unsere ökonomische Hauptaufgabe und die Weiterentwicklung unserer Industrie. „Einheit", 1958, Heft 8, lk. 1115.

arendamine seitseaastakul tähelepanu keskpunktis.[1] Oma maa ja sotsialismimaade vajaduste rahuldamiseks peab 1958 - 1965.a. keemiatööstuse toodang suurenema 105% võrra.[2]

Keemiatööstuse juurdekasv tähtsamate toodanguliikide osas planeeriti järgmiselt.

(tuh. tonnides) [3]

	1958.a.	1965.a.	$\frac{1965}{1958}$ %
Plastmassid	93	311	334
Sünteetiline kiud	6,7	38,9	581
Sünteetiline kautšuk	84	105	125
Bensiin	2030	4200	207
Lämmastikväetised	320	386	121
Fosforväetised	136	284	208
Väävelhape	531	1005	189
Kaltsiumkarbiid	831	1180	142

Plastmasside toodangu tunduv suurenemine on vajalik masinaehituse, elektrotehnika, kergetööstuse ja ehitustööde kasvavate vajaduste rahuldamiseks. Kunstkiu tootmine suureneb pea-

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 8.
2 Sealsamas, lk. 6.
3 Sealsamas, lk. 8.

aegu 6 korda, kusjuures eriline tähelepanu pööratakse niisuguse kunstkiu tootmisele, mis omadustelt on samaväärne villase kedrusega[1]. Sellega aitab keemiatööstus tunduvalt suurendada laiatarbekaupade tootmist ja ka eksporditava toodangu hulka.

Keemiatööstuse kiireks arendamiseks on vajalikud suured kapitalimahutused. 1/6 kogu tööstusse paigutatavatest kapitalimahutustest kasutatakse keemiatööstuse arendamiseks[2], kusjuures pool nendest investeeringutest kasutatakse uute keemiatehaste ehitamiseks.[3]

Keemiatööstuse paremaks varustamiseks kodumaise toorainega nähti ette suured geoloogilised uuringutööd Saksa Demokraatlikus Vabariigis leidmaks uusi nafta- ja loodusliku gaasi varude väljaselgitamiseks. Geoloogilistele uuringutöödele jaoks eraldati üle 3,7 korra rohkem summasid kui eelneval 7 aastal.[4]

1961.a. avastati Rostocki piirkonnas Grimmena lähedal tööstuslikult tähtis naftaleiukoht.[5]

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 9.
2 Sealsamas, lk. 8.
3 Борьба социализма, lk. 99.
4 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 8.
5 Ежегодник БСЭ 1962, lk. 241.

Seniarastatud tagavarad lubavad 1965.a. viia aastase nafta toodangu 1 miljoni tonnini.[1]

Vastavalt suurtele uuringutöödele on Saksa Demokraatliku Vabariigis seniarastatud naftavarud väga väikesed. Keemiatööstuse vajaliku naftat saab Saksa DV põhiliselt Nõukogude Liidust. Vastavalt 7. juulil 1958.a. Nõukogude Liidu ja Saksa DV poolt allakirjutatud vastastikuse majandusliku koostöö protokollile imporidib Saksa DV 1965.a. NSV Liidust 4,8 miljonit tonni naftat.[2] Nafta saabub Saksa Demokraatlikku Vabariiki suure naftajuhtme kaudu Ufaa õlipiirkonnast. Peale Saksa DV saab sel teel naftat veel Poola RV, Tšehhoslovakkia SV ja Ungari RV. Naftajuhtme ehitamise suhtes lepiti kokku juba 1958.a. veebruaris. 1963.a. peab naftajuhe täielikult valmima.[3] Nõukogude Liidust saadava nafta ümbertöötamiseks nähti ette suure keemiatehase ehitamine Schwedti linna (Frankfurdi piirkond. Tehase ehitustööd algasid 1959.a. mais.[4] Esimene järk peab hakkama toodangut andma 1963.a.[5]

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 8.
2 „Внешняя торговля", 1959, № 10, lk. 29.
3 И.В. Дудинский. Экономическое сотрудничество социалистических стран и его роль в развитии мировой системы социализма. „Вопросы истории", 1962, № 7, lk. 11.
4 Ежегодник БСЭ, 1960, lk. 283.
5 H. Otsmaa, lk. 43-44.

Schwedti keemiatehas on üks seitseaastaku suurehitusi. Lõplikult valmib tehas alles 1968.a. Nõukogude Liidust tuleb nafta muutub siis peatooraineks kütteainete tootmisel Saksa Demokraatlikus Vabariigis.[1] Varem kasutati tooraineena põhiliselt puunsöeõli.

Nõukogude Liidu abi ulatusest annab ettekujutuse see, et juhtme kaudu hakkab voolama Saksa Demokraatlikku Vabariiki umbes 8 tonni naftat minutis. 4000 km läbimiseks kulub naftal ainult kolm päeva.[2]

Keemiatööstuse kõrval jääb ka seitseaastakul <u>masinaehitus</u> Saksa DV tähtsaimaks tööstusharuks.

Seitsmeaasta plaani seaduses märgiti, et rahva majandusliku ja kultuurilise heaolu tõstmisel omab masinaehitus suure tähtsuse. Oma suure erikaaluga ekspordis, mis 1965. aastaks veelgi kasvab, loob masinaehitus eeldused rauamaagi, poolfabrikaatide, vajalike tööstussaaduste ja toiduainete impordi suurendamiseks.[3]

Seitseaastaku jooksul peab masinaehituse kogutoodang suurenema 118 % võrra, kusjuures veelgi

---

[1] H. Otsmaa. 13 aastat ülesehitavat tööd „Edasi" № 198, 6.X 1962.

[2] Sealsamas.

[3] „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 8.

kiirem kasv on üldises masinaehituses (148 %) ja elektrotehnikas (166 %). Rasketööpingiehituse toodangu juurdekasv (110 %)[1] on mõnevõrra väiksem kui masinaehituse üldine juurdekasv.

1965. a. peab masinaehituse toodang ulatuma 40 miljardi margani (1958. a. moodustas 18,3 miljardit marka).[2]

Seega kasvab masinaehituse toodang üle kahe korra kiiremini kui tööstuse kogutoodang üldiselt võetuna.

Arvestades, et plaanikohaselt peab tööstustoodangu üldväärtus 1965. a. ulatuma 110 miljardi margani[3], moodustab masinaehitus viisaastaku lõpul umbes 36,3 % tööstuse kogutoodangu üldväärtusest.

Kiiresti arenev masinaehituse rajadusi metallis tuleb võimaluse piires katta oma metallurgiatööstuse arendamise teel.

Mustmetallurgia kasv nähtki ette järgmiselt:

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 6.
2 Sealsamas, lk. 9.
3 Sealsamas, lk. 4.

(tuh. tonnides) 1

	1958. a.	1961. a.	1965. a.	1965. a. / 1958. a. %
Malm	1 775	1 945	2 150	121
Teras	3 043	3 485	4 630	152
Valsteras	254	356	792	311

Kvaliteetterase toodang peab aga tõusma 2,5 korda.[2]

Kogu metallurgiatööstuse toodangu tõus näeb ette 85 % võrra võrreldes 1958. a.[3]

Ülitugeva ja kvaliteetterase toodangu näeb ette suure moodsa tehase „8. Mai 1945" ehitamine Freitali. Soovitatakse toodangu võimsuse Hennigsdorfi Wilhelm Florini nimelises valtsmetalli tehases, samuti Riesas, Finowis ja Brandenburgis.[4]

Kõige suurema osa seitsmeaastasest musta metallurgiasse paigutatavatest kapitalimahutustest nõuab valtsmetalli toodangu moderniseerimine metallurgiakombinaadis „Ost".[5]

Värvilise metallurgia alal on prioriteet pandud vase toodangu suurendamisele. 1965. aastaks peab

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 7.
2 Sealsamas.
3 Sealsamas, lk. 6.
4 Sealsamas, lk. 7.
5 Sealsamas.

vase toodang tõusma 147 % võrra. Selleks nähti ette vasetööstuse rajamine Niederröblingenis (Halle piirkond), mis peab valmima 1965.a.[1]

Tsingi kaevandamise algusega Freitalis 1961.a. ja nikli tootmise algusega St. Egidienis 1960.a. seuureneb seitseaastakul tunduvalt ka tsingi ja nikli tootmine.[2]

Musta ja värvilise metallurgia arendamiseks seitseaastakul eraldati umbes 4,8 miljardit marka[3], mis moodustab umbes 1/12 kogu tööstusse paigutatavatest investeeringutest (60 miljardit marka[4]).

Keemiatööstuse ja masinaehituse kui Saksa DV juhtivate tööstusharude kiire areng seitseaastakul võib teoks saada vaid energeetikatööstuse eelisarendamise teel. Seepärast jääb ka seitseaastakul kütte- ja energeetikatööstuse arendamine tähtsaimaks ülesandeks.

Nagu märgitakse plaanis, jääb ka seitseaastakul Saksa DV energeetikamajanduse aluseks pruunsöetööstus. 1965.a. peab pruunsöe toodang ulatuma 278 milj. tonnini[5], mis moodustab 177,3 %

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 7.
2 Sealsamas.
3 Sealsamas, lk. 8.
4 Sealsamas, lk. 5.
5 Sealsamas, lk. 6.

1958. a. toodangust. Iga-aastane toodangu juurdekasv nähti ette 9 milj. tonni suuruses.[1]

Kültetööstuses ettenähtud toodangu juurdekasv ja tööviljakuse tõus tuleb saavutada pruunsöekarjääride moderniseerimise teel.

Seitseaastakul peab pruunsöe briketi tootmine olemasolevate tehaste laiendamise ja uute ehitamise teel tõusma 54 miljonilt tonnilt 63 miljoni tonnini.[2] 1965. a. peab ainuüksi „Schwarze Pumpes" toodetama 5,7 milj. tonni pruunsöe briketti.

Pruunsöe tööstuse küre arengu baasil on võimalik ka elektrienergia toodangu tunduv suurenemine. Seitseaastakul peab elektrienergia toodang tõusma 34,9 miljardilt kW/t (1958. a.) 63 miljardi kW/t (1965. a.)[3]

Uute soojuselektrijaamade ehitamise ja olemasolevate laiendamise teel peab elektrijaamade võimsus 1965. aastaks tõusma 96 % võrra.[4]

Elektrienergia küre juurdekasv tagatakse suurte ja moodsate soojuselektrijaamade ehitamisega. Euroopa suurima soojuselektrijaama (võim-

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 6.
2 Sealsamas.
3 Sealsamas, lk. 7.
4 Sealsamas, lk. 6.

sus 1300 tuh. kW) ehitustööd Lübbenaus tuleb lõpetada 1964. a. Juba 1959. a. hakkas voolu andma nimetatud elektrijaama esimene järk.[1]

Plaanikohaselt peab 1965. a. kogu võimsusega (1000 tuh. kW) tööle hakkama Vetschau soojuselektrijaam.[2]

Nimetatud kahe elektrijaama valmimisega toodetakse seitseaastaku lõpul 15 miljardit kW/t elektrienergiat aastas[3], mis moodustab umbes poole kogu 1956. a. jooksul Saksa Demokraatlikus Vabariigis toodetud elektrienergiast.

Suure tähtsuse omab ka teise elektrijaama valmimine „Schwarze Pumpes".[4]

Esimese aatomielektrijaama käikulaskmine oli seitsmeaasta plaanis ettenähtud 1962. a.[5]

Saksa DV tööstuse ette seatud suurte ülesannete lahendamisel on saavutatud seitseaastaku esimestel aastatel tähelepanuväärset edu.

1959. a. andis esimest toodangut (pruunsüsi ja elektrienergia) „Schwarze Pumpe". Samal ajal jätkusid kombinaadi teise järgu (teine brüketitehas

---

1 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 7.
2 Sealsamas.
3 Борнос социализма, lk. 104.
4 „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959, lk. 7.
5 Sealsamas.

ja elektrijaama) ehitustööd.

1959. a. pandi vooluvõrku alla Lübbenau soojuselektrijaama esimene turbiin võimsusega 50 tuh. kW. 1959. a. algasid ka teise suure soojuselektrijaama ehitustööd Vetschaus.[1]

Metallurgiatööstuses saavutati suuri edusamme värvilise metallurgia alal. 1960. a. hakkas toodangut andma nikli kaevandus St. Égidienis[2].

Keemiatööstuses hakkas 1959. a. toodangut andma teine väävelhappe tehas Coswigis nn. Coswig-2.[3]

Seitsmeaastakus esimestel aastatel saavutatud tööstuslikest edusammudest annab tunnistust järgmine tabel.

[4]

		1958. a.	1959. a.	1960. a.	1961. a.
Elektrienergia	miljard kWt/t	34,9	37,2	40,3	42,5
Teras	milj. t	3,0	3,2	3,3	3,5
Malm	milj. t	1,7	1,9	2,0	2,0
Pruunsüsi	milj. t	215	224	225,4	226,4
Kivisüsi	milj. t	2,9	2,8	2,7	2,7
Väävelhape	tuh. t	531	562	596	668
Sünteetil. kautšuk	tuh. t	84	....	85,6	87,4

[1] Ежегодник БСЭ 1960, lk. 233.
[2] Ежегодник БСЭ 1961, lk. 215.
[3] Ежегодник БСЭ 1960, lk. 233.
[4] Tabel on koostatud Ежегодник БСЭ 1959 (lk. 241), 1960 (lk. 233), 1961 (lk. 215) ja 1962 (lk. 241) andmete põhjal.

Nagu nähtub tabelist, toimub pidev elektrienergia toodangu tõus. Tabeli andmete põhjal moodustas elektrienergia toodangu iga-aastane juurdekasv 1959.a. 6,6 %, 1960.a. 8,3 % ja 1961.a. 5,7 %. Ametlikus teadaandes 1962.a. rahvamajandusplaani täitmise tulemuste kohta märgiti, et elektrienergia toodang 1962.a. tõusis 6,3% võrra võrreldes 1961.a.[1]

Samal ajal tõusis kogu tööstustoodang 1959.a. 12 % võrreldes 1958.a.[2], 1960.a. 8,3% võrreldes 1959.a.[3], 1961.a. 6,2 % võrreldes 1960.a.[4] ja 1962.a. 6,1 % võrreldes 1961.a.[5]

Seega suudeti elektrienergia alal saavutada kogu tööstusega umbes võrdsed kasvutempod. Tänu sellele suudeti ka rahvamajandust varustada vajalikul määral elektrienergiaga.

Küttetööstuses läheb tõusuteed pruunsöetööstus, kuid kivisöe osas on isegi tagasiminek. Kivisöe osas ei suuda Saksa DV rahuldada oma tööstuse vajadusi kodumaise kivisöega ning seda tuleb endiselt importida.

Ka mustmetallurgia alal toimub toodangu pi-

---

1 Ökonomische Grundlagen der DDR weiter gestärkt. „Neues Deutschland" 21. Februar 1963, lk. 3.
2 Ежегодник БСЭ 1960, lk. 233.
3 Ежегодник БСЭ 1961, lk. 215.
4 Ежегодник БСЭ 1962, lk. 241.
5 „Neues Deutschland" 21. Februar 1963, lk. 3.

der suurenemine. Terase iga-aastane toodangu juudekasv moodustas 1959. a. 6,6 %, 1960. a. 3,1 %, 1961. a. 6 % (arvestatud tabelis toodud andmete põhjal) ning 1962. a. 5,2 %.[1] Malmi toodang suurenes 1959. a. 11,7 % võrreldes 1958. a., 1960. a. 5,3 %, 1961. a. jäi tase samaks (eelpool toodud tabeli andmete põhjal) ning 1962. a. tõusis 2,2 % võrra.[2]

Metallurgiatööstuse toodangu põhilise tarbija – masinaehituse toodang aga on suurenenud palju kiiremas tempos. Ainuüksi 1962. a. suurenes masinaehituse toodang 9,1 % võrreldes 1961. a.[3]

Seega jääb kodumaise metallurgiatööstuse areng maha masinaehituse arengust ning säilib disproportsioon. Kahtlemata on disproportsioon metallurgiatööstuse ja metallitöötleva tööstuse vahel mitmeti pehmenenud kodumaise metallurgiatööstuse arendamisega, kuid teda pole ületatud ning see poleks ka võimalik rauamaagi vähesuse tõttu Saksa Demokraatlikus Vabariigis.

Seni oleme mööda läinud värvilise metallurgia käsitlemisest. Võib tekkida arvamine, et sel

---

1 „Neues Deutschland" 21. Februar 1963, lx. 3.
2 Sealsamas.
3 Sealsamas.

alal suudab kodumaine metallurgiatööstus rahuldada käia vajadused. Lühidalt aga ütleme, et ka värviliste metallide osas tulub Saksa DV masinaehitusel kasutada suurel määral importtoorainet.

Enamuse tarvismineraal importtoorainest (78 %) saab Saksa DV majanduslikku koostöö korras sotsialismileeri maadest.[1]

Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei esimene sekretär W. Ulbricht, esinedes SSÜP XVII pleenumil (oktoober 1962. a.) rõhutas, et Saksa DV viib ka tulevikus ellu sotsialistliku tööjaotuse ja rahvamajanduse plaanide koordineerimise poliitikat ning et sel teel ületatakse ka disproportsioonid Saksa Demokraatliku Vabariigi tööstuses.[2]

Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei VI. kongress (jaanuar 1963. a.) võttis vastu partei uue programmi, mille üks osana oli ära toodud ka Saksa DV majanduslikku arenemise perspektiivplaan kuni 1970. aastani. Nimetatud plaan, mis on välja töötatud vastavalt Nõukogude Ma-

---

1 „Внешняя торговля", 1959, № 10, lk. 27.

2 В. Ульбрихт. На пути завершения строительства социализма. „Правда" № 292, 29 октября 1962 г.

janduslikku Abistamise Nõukogu XIII istungjärgu (juuli 1960. a.) otsusele sotsialismimaade rahvamajanduse arendamise perspektiirplaanide koostamise kohta kuni 1980. a.[1], näeb ette veelgi tihedama majanduslikku koostöö ja tootmise spetsialiseerumise. Kui senini oli peatähelepanu pööratud rahvamajandusplaanide koordineerimisele töötleva tööstuse alal, siis tulevikus tegeldakse ka metallurgia ja energeetikaressursside ratsionaalsema kasutamisega[2]. Üsna peagi asutakse otsesele koostööle ka tootmises[3]. Esimesed sammud sel alal on juba astutud.

---

1 Н. И. Иванов, lk. 264.

2 З. Бирлингер. Новые проблемы сотрудничества социалистических стран. „Новое время", 1963, № 12, lk. 4-5.

3 „Вопросы истории", 1962, № 7, lk. 12.

Kokkuvõte.

Saksa Demokraatliku Vabariigi väljakuulutamisega algas sotsialismi ehitamine Ida-Saksamaal.

Sotsialismi materiaal-tehnilise baasi loomiseks tuli esmalt rajada oma rasketööstus. Saksa DV territooriumil asuv metallitöötlev tööstus oli Saksamaa killustatuse tõttu äralõigatud oma loomulikest toorainebaasidest Lääne-Saksamaal. Disproportsioon oli seda teravam, et kogu Saksamaa metallitöötlevast tööstusest asus siin üsna suur osa, kuid toorainebaaside osas võiks öelda, et mittemidagi. Ainukeseks tõeliseks loodusrikkuseks oli pruunsüsi.

Sõjapurustuste likvideerimise järel tuli asuda oma rasketööstuse loomisele. Esimesel viisaastakul oli vaja peatähelepanu pöörata kodumaise metallurgiatööstuse rajamisele. Sel alal saavutati kogu metallurgia ajaloo seisukohalt tähelepanuväärseid

tulemusi. Saksa DV teadlastel ja inseneridel õnnestus konstrueerida malmi sulatamiseks eriline konstruktsiooniga madalalaahtiline kõrgahi, mis oli võimalik toorainena rajatada Saksa DV territooriumil leiduvaid, kuid seni sulatusprotsessi jaoks kõlbmatuks peetud kapsaid ja vaevarasside maake.

Teiseks suure tähtsusega saavutuseks oli metallurgilise protsessi jaoks vajaliku kokси tootmise tehnoloogilise protsessi väljatöötamine pruunsöest, mis oli vajalik puuduva kivisöe asendamiseks.

Kohaliku vaevamaagi ja pruunsöe baasil hakkas esimesel viisaastakul tööle Saksa DV üks suurimaid metallurgiakombinaate „West". Et metallurgiatööstuse toorainebaas Saksa Demokraatlikus Vabariigis on piiratud, siis hakkas teine suurim esimesel viisaastakul ehitatud metallurgiakombinaat „Ost" töötama Nõukogude Liidust ja Poolast tuleva tooraine baasil.

Kodumaise metallurgiatööstuse kiire arendamisega oli võimalik laiendada ka oma raskemasinaehitust. Siin tuli alustada praaegu tühjalt kohalt, kuna Lääne-Saksamaale oli jäänud põhiline tööstusele sisseseadet tooter masinaehi-

tus. Masinaehituse uue hooma arenes siin laeva-ehitus.

Kodumaise vasketööstuse loomine esimesel viisaastakul toimus suures ehitustööde tõhe all.

Metallurgiatööstuse edasiarendamise tulemusena väheneb tunduvalt disproportsioon metallurgiatööstuse ja masinaehituse vahel, mis lõi eeldused masinaehituse kiireks arenguks teisel viisaastakul. Vastavalt rahvusvahelise tööjaotuse kujunemisele sotsialismileeri maade vahel, mis arvestab iga riigi majanduslikku arengu võimalusi, nähti Saksa Demokraatliku Vabariigis ette just niisuguste masinate tootmine, mis nõuavad vähe metalli, kuid suure kõrgekvalifikatsiooniga raadri olemasolu.

Masinaehituse kiire arengu baasil nähti ette Saksa DV tööstuse modernniseerimine ja rekonstrueerimine, mis pidi tagama kogu vabariigi tööstustoodangu suurenemise teisel viisaastakul.

Masinaehituse kiire areng võimaldas teisel viisaastakul asuda kütte- ja energeetikamajanduse otsustavale arendamisele, kuna Saksa DV kõrgetasemeline ja kiirestiarenev suurtööstus nõudis üha enam sütt ja elektrienergiat. SDÜP ja Saksa DV valitsuse otsustava poliitika tulemusena õnnestus

teisel viisaastakul rahuldada tööstuse vajadused elektriznergia alal.

Tänu rasketööstuse edukale arendamisele võis Saksamaa Sotsialistliku Ühtsuspartei V kongress konstateerida, et Saksa DV on saavutanud suurt edu sotsialismi majanduslike aluste rajamisel. Sotsialismi võidu saavutamiseks võttis kongress vastu majandusliku põhiülesande, mis fikseeris lähemate aastate jooksul ettemineku Saksa Föderatiivsest Vabariigist tähtsamate toodanguliikide osas ühe elaniku kohta. Põhilise majandusliku ülesande täitmine, omades rahvusvahelise tähtsuse, võis edukalt toimuda vaid Saksa DV rahvamajanduse arendamise plaanide üha tihedama kooskõlastamise teel kõigi sotsialismileeri maade rahvamajandusplaanidega.

Vastavalt Vastastikuse Majandusliku Abistamise Nõukogu VIII istungjärgu otsusele sotsialismimaade rahvamajandusplaanide koordineerimise kohta pikemaks perioodiks, võttis Saksa DV Rahvapalat vastu rahvamajanduse arendamise seitsmeaasta plaani, mis vastavalt töojaotusele sotsialismimaade vahel nägi ette masinaehituse ja keemiatööstuse veelgi kiirema arengu.

Kuna juba enne Teist Maailmasõda kasutas

Saksamaa tööstus teatud määral importtoorainet, siis seda enam tuli asuda sellele teele kitsa toorainebaasiga Saksa Demokraatlikul Vabariigil. Saksa DV kiire tööstuslik areng võis toimuda suures osas vaid importtooraine baasil. Puuduvate tööstuslike tooraineta ja materjalide hankimiseks oli vaja arendada oma rasketööstust, eriti masinaehitust ja keemiatööstust, sest nende tööstushaarde toodangu eksport andis vajalikku välisvaluutat.

Seega võib öelda, et rasketööstuse, eriti aga masinaehituse areng, olles aluseks riigi kogu tööstuslikule arengule, teenib Saksa Demokraatlikus Vabariigis ka tooraine hankimise eesmärki.

Disproportsioonid, mis Saksa DV kiire tööstusliku arengu tõttu teatud määral isegi süvenevad, likvideeritakse majandusliku koostöö korras sotsialismimaadega.

Tähtsamate toorainete ja elektrienergia tootmine Saksa DV-s 1950.–1961. a.

		1936. a.	1950. a.	1951. a.	1952. a.	1953. a.	1954. a.	1955. a.	1956. a.	1957. a.	1958. a.	1959. a.	1960. a.	1961. a.
Elektrienergia	miljard kW/t	14,0	19,5*	21,5	23,2	24,2	26,0	28,7	31,2	32,7	34,9	37,2	40,3	42,5
Kivisüsi	milj. t		–	–	–	–	–	–	2,7	2,8	2,9	2,8**	(2,7)*** 3,0	2,7
Pruunsüsi	–"–	101	–	151	158	173	182	201	205,9	213	215	224	225,4	226,4
Pruunsöe brikett	–"–	23,5	37,7	–	–	–	–	51,0	51,6	53,4	54,0	–	–	–
Malm	tuh. t	201,8	–	341,6	659,5	1078,3	1313,1	1516,6	1573,7	1662,9	1775	1898	2000	2029
Teras	–"–	1198,6	–	1551,8	1885,9	2163,2	2330,5	2507,5	2739,9	2894,5	3043	3207	3337	3444
Valtsteras	–"–	–	–	–	–	–	–	–	–	–	2265	–	–	–
Väävelhape	–"–	–	–	228,8	301,9	364,0	433,7	483,2	499,0	522,4	531	562	596	668
Sünt. kautšuk	–"–	–	–	–	–	–	–	–	73	75	84	–	85,6****	87,4

Andmed 1936. a. kohta on Belorussovist, lk. 28.
1951–1957. a. andmed „Вопросы социализма", lk. 90.
1958. a. – Ежегодник ГСЭ, 1959, lk. 241.
1959. a. – Ежегодник ГСЭ, 1960, lk. 233.
1960. a. – Ежегодник ГСЭ, 1961, lk. 215.
1961. a. – Ежегодник ГСЭ, 1962, lk. 241.

* „Проблемы мира и социализма", 1960 № 11. Приложение, lk. 8.
** ja *** – Ежегодник ГСЭ, 1962, lk. 241.
**** – Ежегодник ГСЭ, 1962, lk. 241.

SAKSA DV

mõõt ligikaudu 1:1 400 000

ROSTOCK
Stralsund
Warnemünde
Rostock
Grimmen
Wismar
SCHWERIN
Schwerin
NEUBRANDENBURG
Schwedt
Finow
Eberswalde
POTSDAM
Hennigsdorf
Demokr. Berliin
FRANKFURT
MAGDEBURG
Brandenburg
Kirchmöser
Potsdam
Wildau
Eisenhüttenstadt
Harbke
Magdeburg
Calbe
Straßfurt
Vockenode
Dessau
Lübbenau
Zschornewitz
Wolfen
Bitterfeld
COTTBUS
Velschau
Cottbus
Mansfeld
HALLE
Niedersachswerfen
Nordhausen
Niederröblingen
Halle
Lauchhammer
Schwarze Pumpe
Senftenberg
Gröditz
Lauta
Riesa
Merseburg
Buna
Leuna
LEIPZIG
Leipzig
DRESDEN
ERFURT
Straßfurt
Erfurt
Böhlen
Coswig
Dresden
Freital
Niedersedlitz
Bertsdorf
Hirschfelde
Jena
Karl-Marx Stadt
St. Egidien
Grimmitschau
Borna
Wenna
Zwickau
GERA
KARL-MARX-STADT
SUHL
Maxhütte
Schmiedefeld

tooraine tööstus
metallitööstlev tööstus
kergetööstus

Kasutatud kirjandus:

I Dokumendid ja materjalid.

Внешняя политика Советского Союза в период Отечественной войны. т. III, М., 1947.

(lühend - Внешняя политика СССР)

Документы о внешней политике правительства ГДР. М., 1958.

Планирование народного хозяйства Германской Демократической Республики. М., 1952.

(lühend - Планирование народного хозяйства)

V съезд Социалистической единой партии Германии. М., 1959. (lühend - V съезд)

Развитие экономики стран социалистического лагеря. „Проблемы мира и социализма", 1960, № 11. Приложение.

(lühend - „Проблемы мира и социализма", 1960, № 11. Приложение).

Bericht über die Erfüllung des Volkswirtschaftsplanes im Jahre 1957. „Neues Deutschland" 28. Februar 1958.

(lühend - „Neues Deutschland" 28. Februar 1958)

Directive der 3. Parteikonferenz der Sozialistischen Einheitspartei Deutschlands für der zweiten Fünfjahrplan zur Entwicklung der Volkswirtschaft in der Deutschen Demokratischen Republik 1956 bis 1960. „Neues Deutschland" 1. April 1956.

(lühend - „Neues Deutschland" 1. April 1956.

Gesetz über den Siebenjahrplan zur Entwicklung der Volkswirtschaft der Deutschen Demokratischen Republik in den Jahren 1959 bis 1965. „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959.

(lühend - „Neues Deutschland" 2. Oktober 1959)

Gesetz über den zweiten Fünfjahrplan zur Entwicklung der Volkswirtschaft in der Deutschen Demokratischen Republik für die Jahre 1956 bis 1960. „Neues Deutschland" 9. Januar 1958.

(lühend - „Neues Deutschland" 9. Januar 1958)

Kontrollziffern für 2. Fünfjahrplan. „Neues Deutschland" 22. Oktober 1957.

(lühend - „Neues Deutschland" 22. Oktober 1957)

Ökonomische Grundlagen der DDR weiter gestärkt. „Neues Deutschland" 21. Februar 1963.
(lühend - „Neues Deutschland" 21. Februar 1963)

II Teatmeteosed.

Ежегодник БСЭ 1959 - 1962.

III Monograafiad ja üldkäsitlused.

Р. А. Белоусов. Развитие тяжёлой промышленности в ГДР. М., 1958.
(lühend - Р. А. Белоусов)

Г. Б. Герцович. Развитие мирной экономики в Германской Демократической Республике. М., 1954.
(lühend - Г. Б. Герцович)

10 лет ГДР. М., 1959. (lühend - 10 лет ГДР)

Н. И. Иванов. Экономическое сотрудничество и взаимопомощь стран социализма. М., 1962. (lühend - Н. И. Иванов)

И. Кёнig. Об экономическом развитии ГДР. Издательство „Знание". Серия VII. М., 1958, № 7. (lühend - И. Кёнig)

А. И. Мухин. Германская Демократическая Республика. М., 1957.
(Lübend - А. И. Мухин. ГДР, 1957)

А. И. Мухин. Германская Демократическая Республика. М., 1962.
(Lübend - А. И. Мухин. ГДР, 1962)

Народное хозяйство ГДР. М., 1961.

А. Нордэн. Уроки Германской истории. М., 1948.

Промышленность Германии в период войны 1939 - 1945 гг. М., 1956.

Развитие экономики стран народной демократии. М., 1958. (Lübend - Развитие экономики)

В. Ульбрихт. Развитие народно-демократического государства 1945-1958. М., 1961.
(Lübend - В. Ульбрихт. Развитие народно-демократического)

Борьба социализма на Западе. М., 1959.
(Lübend - Борьба социализма)

N. Uankin. Finantsid ja krediit Saksa Demokraatlikus Vabariigis. M., 1959. (lühend - N. Uankin)

H. Oksmaa. Saksa Demokraatlik Vabariik. Tln., 1963. (lühend - H. Oksmaa)

IV Artiklid perioodikast.

Э. Ягодзинский. Вопросы экономического районирования и размещения промышленного производства в социалистических странах (На примере Германской Демократической Республики). „Вопросы экономики", 1959, № 10, lk. 90-99. (lühend - „Вопросы экономики", 1959, № 10)

О. Винцер. Десять лет миролюбивого Германского государства. „Международная жизнь", 1959, № 10, lk. 33-42. (lühend: „Международная жизнь", 1959, № 10)

Г. Герцович. Борьба за развитие мирной экономики и подъём материального благосостояния трудящихся Германской Демократической Республики. „Вопросы экономики", 1954, № 9, lk. 79-92. (lühend - „Вопросы экономики", 1954, № 9)

И. В. Дудинский. Экономическое сотрудничество социалистических стран и его роль в развитии мировой системы социализма. „Вопросы истории", 1962, № 7, ss. 3-17.
(lühend - „Вопросы истории", 1962, № 7)

Г. Кольмей. Особенности развития промышленности и внешнеэкономических связей ГДР. „Вопросы экономики", 1958, № 5, lk. 74-86.
(lühend - „Вопросы экономики", 1958, № 5)

В. Панков. Возникновение и развитие народного сектора хозяйства в ГДР. „Научные доклады высшей школы. Экономические науки," 1960, № 2, lk. 71-83.
(lühend - „Экономические науки", 1960, № 2)

Г. Поссельт. Экономическое сотрудничество ГДР с социалистическими странами. „Внешняя торговля", 1959, № 10, lk. 23-29.
(lühend - „Внешняя торговля", 1959, № 10)

М. Серебряный. Роль финансов и кредита в развитии экономики и культуры ГДР. „Финансы и кредит СССР", 1954, № 4,

lk. 83-90. (lühend - „Финансы и кредит СССР", 1954, № 4)

Г. Солюс. Финансы на службе хозяйственного и культурного строительства Германской Демократической Республики. „Финансы СССР", 1954, № 11, lk. 43-49. (lühend - „Финансы СССР", 1954, № 11)

В. Ульбрихт. На пути завершения строительства социализма. „Правда" № 292, 29 октября 1962 г.

Г. Шмитке. „Проблема № 1". „Новое время", 1957, № 20, lk. 23-25. (lühend - „Новое время", 1957, № 20)

З. Фрицшер. Новые проблемы сотрудничества социалистических стран. „Новое время", 1963, № 12, lk. 3-5.

R. Karma. Kohtumised Karl-Marx-Haidis. „Rahva Hääl" № 236, 7. okt. 1959.a.

E. Apel. Unsere ökonomische Hauptaufgabe und die Weiterentwicklung unserer Industrie. „Einheit", 1958, Heft 8, lk. 1115.

R. Günther. Energieproblem jedermanns Sache. „Neues Deutschland" 3. Dezember 1957.

H. Otsmaa. 13 aastat ülesehitavat tööd. „Edasi" № 198, 6. okt. 1962.a.

J. Vlassjevitš. Esimene Sarsamaal. „Edasi" № 25, 4. veebr. 1958. a.

Sisukord.

Sissejuhatus. lk. 1.

I peatükk
Saksamaa killustamine ja dispropor-
sioonide tekkimine Saksa Demokraatliku
Vabariigi tööstuses. 7

II peatükk
Rahvamajanduse taastamine ja sõja-
maise metallurgiatööstuse arendamine
1949 - 1955. a. 27

III peatükk
Kütte- ja toorainebaaside laiendami-
ne rasketööstuse tehnilise rekonstru-
eerimise teel teisel viisaastakul. 79

IV peatükk
Majanduslik põhinõuete ja raske-
tööstuse edasiarendamine seitsmeaasta-
sel 1959 - 1965. 113

Kokkuvõte. 132

Lisa I ja II. 137

Kasutatud kirjandus: 139